Masarykova univerzita v Brně
Filozofická fakulta
Historický ústav

Chebský měšťan v odrazu dobového tisku

(bakalářská diplomová práce)

Lenka Štěchová

Vedoucí práce: Mgr. Martin Markel, Ph.D. Brno 2007

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla všechnu použitou literaturu a prameny.

datum vlastnoruční podpis

Děkuji vedoucímu mé bakalářské diplomové práce Mgr. Martinu Markelovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady, upozornění a připomínky.

Obsah

1 **Úvod a metodika** 4
2 **Rubrika "Politický rozhled"** 6
2.1 *Stručná historie Rakouska(-Uherska) od roku 1860 do roku 1914* 6
2.2 *Politické komentáře ročníku 1865* 12
2.3 *Rubrika Politický rozhled v ročníku 1875* 13
2.4 *Rubrika Politicky rozhled v ročníku 1885* 17
2.5 *Rubrika Politicky rozhled v ročníku 1895* 20
2.6 *Zánik rubriky Politický rozhled v ročníku 1905* 23
2.7 *Celkové zhodnocení* 25
3 **Fejetony** 27
3.1 *Fejetony ročníku 1865* 28
3.2 *Fejetony ročníku 1875* 32
3.3 *Fejetony ročníku 1885* 36
3.4 *Fejetony ročníku 1895* 40
3.5 *Fejetony ročníku 1905* 44
3.6 *Celkové zhodnocení* 48
4 **Reklamy** 51
5 **Závěr** 53
6 **Prameny a literatura** 54
Příloha 56

Kapitola 1

Úvod a metodika

Tématem mé bakalářské práce je zachycení obrazu chebského měšťanstva v dobovém tisku. Cheb jsem si vybrala proto, že je mým rodným městem a do jisté míry opomenutí jeho novodobější historie českou historiografií mi není zcela lhostejné. Z toho důvodu jsem se rozhodla zaměřit svou bakalářskou diplomovou práci na regionální dějiny a pojmout ji jako sondu do zajímavého místního pramene, konkrétně chebských novin *Egerer Zeitung* (zpočátku vycházejících pod názvem *Egerer Anzeiger*). Podrobněji jsem se zabývala obdobím druhé poloviny 19.st., nejen proto, že v této době je snad nejvíce zřetelný rychlý rozvoj novin, jejich úrovně a zkvalitňování obsahu, ale také proto, že i v této době patřilo město Cheb mezi významná města českých zemí v rámci habsburského soustátí.

Cheb se pyšní řadou významných rodáků z toho období. Jmenujme například klavírního virtuosa židovského původu Rudolfa Serkina, narozeného zde roku 1903, a později umělce světové proslulosti, nositele řady čestných ocenění.[1] Dále pak dvorního radu Dr. Hermanna Hallwicha nebo spisovatele a národopisce Aloise Johna.[2] Za nejvýznamnějšího však lze směle považovat Ing. Emila Škodu, který se v Chebu narodil roku 1839 a později se proslavil jako zakladatel Škodových závodů.

Z chebské historie bývá obvykle vyzdvihováno především na události a prameny nesmírně bohaté období středověku, event. novověku, kdy byl Cheb jedním z nejstarších a nejvýznamnější (především díky velmi dobré strategické poloze) měst českých zemích, resp. Svaté říše římské. Dále je ještě relativně často připomínáno období po druhé světové válce, kdy byla část města vybombardována a město byl z velké části vylidněno nuceným vystěhováním německého obyvatelstva. Období 19.století je zmiňováno o poznání méně.

Vzhledem k tomu, že jsem se rozhodla pro metodu sondy, nebylo potřeba striktně dodržovat kontinuitu jednotlivých čísel a bylo tedy možné volit čísla z odstupem několika let, z celkovým záběrem od roku 1865 do roku 1905. Z pěti ročníků, mezi nimiž jsou pravidelné desetileté rozestupy, jsem tedy vyzdvihla tři základní části místních dobových novin, tj. rubriku Politický rozhled (se zaměřením na vnitřní dění v monarchii a v zahraničí,

---

1. Chmelíková, Jitka: *Maestro Rudolf Serkin.* Katalog ke 100. výročí narození významného světového klavíristy, chebského rodáka Rudolfa Serkina, Krajské muzeum Cheb ve spolupráci se Státním okresním archivem v Chebu. Cheb 2003.

2. Dvorní rada Dr. Hermann Hallwich je na internetových stránkách Krajského muzea Cheb (http://www.muzeumcheb.cz/Expo/Vald/Vald.html) uveden jakožto chebský rodák. V jiném, opět internetovém, zdroji (http://de.wikipedia.org/wiki/Hermann_Hallwich) je však označen za rodáka teplického. Z Johnovo děl jmenujme například „Unser Egerland“ vydaný v roce 1897 s podtitulem „Bläter für Egerländer Volkskunde“

neboť zprávy o místních událostech „drobného“ významu by mému cíli pravděpodobně neposloužily požadovanou měrou), fejetony a v menší míře i reklamy. Na základě těchto tří částí jsem se pokusila sestavit obraz chebského měšťanstva ve druhé polovině 19.století, převážně založený právě na výpovědi výše zmíněného periodika.

S ohledem na to, že většina úvodníků nese stejný název (*Politický rozhled*)[3] a shodně se zabývají politickou situací jak v R-U tak v zahraničí, nezbylo mi, než zvolit chronologické rozdělení. Záměrně jsem se vyhnula vyloženě svátečním, tzn. vánočním a novoročním číslům. Čerpala jsem tedy z „běžných“ čísel, na nichž lze průkazněji ukázat obyčejný život chebských měšťanů. Od prvního čísla daného roku, které zhruba připadlo na třetí únorový týden, jsem pak volila pravidelné rozestupy, přičemž poslední číslo daného roku se datací pohybuje v posledních listopadových dnech. Na začátku této kapitoly jsem se také pokusila stručně shrnout historii Rakouska (-Uherska) mezi lety 1860 a 1914 se zaměřením především na vývoj Čech v rámci monarchie, aby pro čtenáře této práce bylo snadnější zařadit si informace komentované dobovými autory do širšího kontextu.

Vzhledem k tomu, že každý ročník vycházel v jiných intervalech a jiných dnech,[4] nebylo prakticky možné data jednotlivých čísel naprosto přesně sladit.

Dále jsem se z každého ročníku pokusila vybrat pět pokud možno nejrůznorodějších fejetonů, s maximálně odlišným námětem a zaměřením, z nichž se dá usoudit, o jaké oblasti tehdejší autoři i čtenáři projevovali zájem, co považovali za důležité či zábavné. Jak se během let měnily jejich oblasti zájmů. Bylo velmi zajímavé porovnat fejeton se zhruba stejným zaměřením (dejme tomu na aktuálně diskutované téma ženských práv) napsaný s odstupem několika desetiletí, kdy je změna autorova přístupu opravdu značná. Díky tomuto vznikl vcelku komplexní obraz myšlení a základních hodnot chebského měšťanstva v tomto období.

Jako spíše zpestření a doplňkovou informaci jsem se pokusila stručně shrnout obecný vývoj, obsah a okrajově také grafickou podobu reklam, které tvořily ve všech vybraných ročnících nedílnou součást novin.

3. *Politische Rundschau*
4. Ročník 1865 vycházel jednou týdně ve čtvrtek, ročníky 1875,1885 a 1895 vycházely již dvakrát týdně a to ve středu a v sobotu, ročník 1905 vycházel třikrát týdně a to v pondělí, ve středu a v sobotu.

Kapitola 2

Rubrika "Politický rozhled"

Rubrika *Politický rozhled* se zaměřuje svým obsahem na dění v habsburské monarchii v jeho nejdůležitějších (z pohledu místních zpravodajů) momentech. Všímá si jak událostí v rámci hranic tak i mimo ně, pokud je v nich viděna nějaká přímá či nepřímá souvislost. Tato rubrika ovšem prošla během sledovaných ročníků značným vývojem. V prvním vybraném ročníku, tj. 1865, ještě tato rubrika prakticky neexistuje a informace, které do ní v příští letech jednoznačně spadají jsou uváděny bez ladu a skladu nebo chybí úplně. V ročnících 1875, 1885 a 1895 se s ní setkáváme se železnou pravidelností, obsah se dělí na *vnitrozemí* a *zahraničí* a dále jsou pak jednotlivé části specifikovány podle konkrétních států. V ročníku 1905 však zhruba v polovině roku rubrika zcela mizí a jednotlivé zprávy jsou uváděny samostatně. Stalo se tomu tak pravděpodobně z toho důvodu, že tyto zprávy nabyly již takových rozměrů, že by samotná rubrika zabírala značnou část novin, a proto bylo pro čtenáře přehlednější uveřejňovat jednotlivé články zvlášť.

Rubrika Politický rozhled prošla značným vývojem. Během 5 sledovaných ročníků se změnil její vzhled, obsah i přístup autorů k ní.

Zprávy byly většinou řazeny podle státu, kde se odehrály. Na prvním místě byly pochopitelně uváděny informace z Rakouska(-Uherska). Často se také zveřejňovaly stručné výsledky zemského sněmu a říšské rady a zasedání, v některých případech doplněné o zajímavost z průběhu, o revoltujících poslancích apod. Obsah rubriky je vcelku volný, někdy zcela obvyklé zprávy chybí a nahrazují je například dopisy různých významných, politicky činných osob.

Převážná většina textů je psána suchým, striktně informativním způsobem. Často je v textu hodně konkrétních osobních a místních jmen.

Místo abychom zde prostě vyjmenovávali, co autor z událostí dané doby považoval za hodné zaznamenání, zaměřme se spíše na informace "mezi řádky", tzn. co jednotlivé formulace, poznámky a cíle autora vypovídají o něm, chebském měšťanovi, a potažmo také o jakési politické náladě (atmosféře) města.

2.1 Stručná historie Rakouska(-Uherska) od roku 1860 do roku 1914

20. října 1860 byl vydán císařský Říjnový diplom, jakožto reakce na krizi absolutismu. V něm se císař vysloveně vzdal absolutistického způsobu vlády, slíbil liberální reformy a federalistické uspořádání říše, což ovšem ne zcela dodržel - převážně kvůli odmítavému postoji německé politiky, která se bála o ztrátu svého většinového postavení. Krátce poté,

v únoru 1861, byla vydána únorová ústava, kterou vypracoval Anton Schmerling. Ta především zachovávala centralistické uspořádání státu a zvedla částečnou konstituční monarchii. Vznikl celorakouský zákonodárný orgán, říšská rada (panská a poslanecká sněmovna), a byla uznána svébytnost Uher, které měly pro své záležitosti i vlastní sněm. Byly omezeny pravomoci zemských sněmů, z nichž ovšem byli voleni zástupci do poslanecké sněmovny. S tímto centralismem však byli nespokojeni jak Němci tak Maďaři, kteří dokonce odmítli uznat ústavu a neúčastnili se říšské rady. Menší národy monarchie v touze po alespoň částečné autonomii taky nebyly vyslyšeny, proto postupně opustily říšskou radu i Češi (většina), Chorvati, Italové a haličští Poláci. Nakonec tedy nebyla únorová ústava přijata a roku 1863 byla pozastavena její platnost. Roku 1861 byla císařským patentem také oficiálně zrovnoprávněna katolická církev, protestanté a Židé.

Po pádu bachovského absolutismu se u nás posílil kulturní a politický život. 1.1.1861 vyšlo první číslo Národních listů, které reprezentovaly zájmy liberálů. Zde byl publikován i Riegrův návrh českého politického programu, jehož hlavními body byla rovnoprávnost, občanská práva a značná samospráva s ohledem na historické státní právo Koruny české. V roce 1865 byla zveřejněna Palackého brožura Idea státu rakouského, v níž autor jednoznačně vidí budoucnost Rakouska ve federalizaci a vystupuje proti rakousko-německému centralismu i dualismu. Do kulturního života můžeme zařadit vznik tělovýchovné jednoty Sokol, kterou v roce 1862 založili Dr. Miroslav Tyrš a Jindřich Fügner, jejímž cílem byla tělesná zdatnost spolu s mravními ideály. Po marných snahách o prosazení svých požadavků se v roce 1863 stáhli čeští poslanci do pasivní opozice, tzn. neúčastnili se jednání říšské rady. O rok později bylo dosaženo rozdělení škol na české, německé a smíšené.

Po dovršení průmyslové revoluce se české země staly v rámci monarchie jednou z nejvyspělejších oblastí co se průmyslu týče. Rozhodující slovo ovšem stále měli němečtí podnikatelé a vídeňské banky.

Ani Uhersko se nevyvíjelo jednoduchým způsobem, neboť odstranění celních hranic na konci 60.let mělo pro něj negativní hospodářské důsledky a bylo převážně agrární zemí, protože rozvoj průmyslu v Uhrách byl záměrně brzděn vídeňskou vládou, která si tuto zemi představovala jako odbytiště rakouského zboží.

Po porážce v prusko-rakouské válce v roce 1866 přišla habsburská monarchie o svůj vliv v Německu a Itálii a zároveň byla oslabena vnitřně. Právě ve snaze o uklidnění domácí situace začala Vídeň jednat o možných způsobech vyřešení uherské otázky. Po návrhu maďarského hraběte Julia Andrassyho, přistoupila vláda v roce 1867 na rakousko-uherské vyrovnání (mezi císařem a Uherským státem). Habsburská říše byla tedy rozdělena na dvě části, Předlitavsko a Zalitavsko, které měly odlišnou ústavu i politiku. Pojítkem byl pouze panovník a ministerstvo války, zahraničí a financí, dále jednotná celní politika. V rakouské státní správě zatím převažovali němečtí liberálové. Díky nim byla také roku 1867 prosazena prosincová ústava v níž bylo zakotveno liberální uspořádání a parlamentní stát, což více omezovalo moc panovníka. Liberálními požadavky byla především svoboda podnikání, slova, shromažďování, tisku a vyznání. Byl zřízen i zemský soud s nezávislými soudci, mimo dosah státní moci. Císaři byla ponechána pravomoc rozhodovat o zahraniční politice a armádě. V roce 1868 pak byly dobudovány politické okresy v čele s hejtmany a zavedena

všeobecná branná povinnost. O rok později ještě byla uzákoněna povinná 8letá školní docházka a poté zrušen dohled církve nad školstvím.

Nesouhlas Čechů s dualistickým uspořádáním byl zřejmý, současnou situaci totiž symbolicky chápali jako křivdu. Zklamáni přístupem vídeňské vlády se více zaměřili na myšlenku slovanství, v rámci níž se česká delegace v roce 1867 například setkala v Moskvě s ruským carem Alexandrem. Vídeň ovšem toto pochopila jako nežádoucí projev rusofilství. Ve stejném roce se uskutečnila i masová demonstrace u příležitosti převozu českých korunovačních klenotů z Vídně do Prahy. Od roku 1868 dávali čeští obyvatelé svůj nesouhlas najevo i na tzv. táborech lidu, což byly manifestace na památných místech spjatých s výlučně českou historií (Blaník, Vítkov, apod.). Tyto manifestace měly nejen oživit starou slavnou minulost českých zemí, ale i pozvednout národní sebevědomí a utužit myšlenku slovanství. Dvorní rada Dr. Hermann Hallwich je na internetových stránkách Krajského muzea Cheb (http://www.muzeumcheb.cz/Expo/Vald/Vald.html) uveden jakožto chebský rodák. V jiném, opět internetovém, zdroji (http://de.wikipedia.org/wiki/Hermann_Hallwich) je však označen za rodáka teplického. Jako reakci na české protesty císař souhlasil s jednáním o českém vyrovnání, tzn. o české autonomii v rámci monarchie. Za císařovou potřebou o uklidnění situace stály především hospodářské důvody, neboť pro stabilitu říše nebyl vhodný neklid v jejím průmyslově nejvyspělejším státě. Konkrétním výsledkem se pak staly v roce 1871 fundamentální články, které byly předběžnou dohodou, jakýmsi předpokladem pro budoucí možné vyrovnání. Zaručovaly českým zemí určitou samosprávu, i když citelně menší než získali Maďaři, a slibovaly vlastní zemskou vládu a nárůst pravomocí zemského sněmu. Zároveň byl vydán i národnostní zákon, který měl sloužit pro ochranu Němců v Čechách, a jednací jazyk na úřadech dle okresů a národností. Císař také souhlasil s korunovací na českého krále. Podobné požadavky jako Čechy vyslovila i Morava; Slezsko se však připojit odmítlo. O neúspěch jednání mezi českými zástupci a rakouskou vládou se však postarali protestující Němci v Čechách a stejně tak uherští politici, kteří se báli o své čerstvě vydobyté postavení. Císař tedy kapituloval a ke korunovaci nedošlo, což se dá považovat za jednoznačnou porážku české státní politiky. Tato prohra měla za následek česko-německé roztržky, bojkot českých poslanců i na vlastním zemském sněmu. Česko-německá averze dosáhla jednoho ze svých vrcholů v roce 1872, kdy se Němci prostřednictvím skupování velkostatků (a hlasů na ně vázaných) snažili většinově prosadit v zemském sněmu.

V květnu 1873 došlo k velikému krachu na vídeňské burze, což velmi negativně ovlivnilo do té doby příznivě se vyvíjející hospodářství. Výsledkem byla hospodářská krize z nadvýroby. Téhož roku byli čeští liberálové oficiálně vyzváni, aby se znova účastnili zasedání říšské rady. Ti však odmítli, pokud se nebude jednat o novém státoprávním vyrovnání.

Roku 1874 se definitivně rozdělila česká politika na dvě skupiny, jež podporovaly nebo naopak zavrhovaly politiku pasivní opozice, tzn. staročechy a mladočechy. Mladočeši byli jednoznačně radikálnější a demokratičtější, podporovali české podnikatele, sedláky i inteligenci, reprezentovali české měšťanstvo. V červnu 1874 mladočeši veřejně oznámili snahu o „činnou politiku“ a ještě téhož roku stanovila strana svůj program jakožto Národní strana svobodomyslná. V rámci monarchie se Češi až úzkostlivě snažili o uchování národní jednoty a co se týče vztahu ke katolické církvi, byl jejich postoj veskrze tolerantní (v rámci staroče-

chů působila katolická část), kdežto němečtí liberálové se od klerikalismu distancovali již v 60.letech a měli tedy principielně blíže k mladočechům.

Co se zahraniční politiky týče, odehrávala se 70.léta ve znamení balkánské krize, na kterou pohlíželi staročeši s velkou nadějí, a s nadšením kromě trvající pasivní rezistence projevovali své slovanské cítění a souhlas s osvobozeneckým bojem Ruska. Proslovanské cítění spojovalo většinu české veřejnosti, neboť jak staročeši tak mladočeši schvalovali národně osvobozující snahy. Na jaře roku 1878 však již bylo jasné, že tento zahraniční konflikt žádné výraznější změny nepřinese a toto období se stalo dobou částečného sblížení staročechů a mladočechů.

Palčivou otázkou bylo rakousko-uherské hospodářské vyrovnání, při jehož přípravách už němečtí liberálové požadovali hospodářskou rozluku a změnu státní formy na personální unii, s tímto se však nebyla ochotna spokojit ani jedna ze zainteresovaných stran.

Po roce 1878 začala být pro české zástupce opět aktuální otázka obnovení činnosti aktivní parlamentní opozice. Počátečním krokem byl téhož roku vstup na český sněm, samozřejmě s nezbytným ohrazením. Posílením jak českého tak německého nacionalismu docházelo však ke stále většímu odcizení obou stran. F.L.Rieger se pokusil obnovit spolupráci staročechů a staroněmců a téhož roku skutečně došlo k dohodě mezi oběma tábory, která mimo jiné zahrnovala řešení národnostní otázky zvláštním zákonem, uspořádání samosprávy zemí na základě Říjnového diplomu z roku 1860 či možnost pro Čechy při vstupu na říšskou radu vyslovit své ohrazení.

Roku 1879 byla rozpuštěna říšská rada, a i po jejím novém zvolení česká strana trvala stále na odmítání své účasti na ní. Budoucí ministerský předseda hrabě Taaffe navíc oslabil pozici německých liberálů v celorakouském měřítku. Členem nově vzniklé Taafeho vlády se stal v tomto roce i A. Pražák, což nesli čeští politici s určitou nelibostí. V září téhož roku však došlo k zásadnímu zvratu, kdy se po jednáních ve Vídni čeští poslanci usnesli na obnovení své účasti na říšské radě. Jádrem jejich programu bylo české státní právo s patřičnými národními požadavky. V říšské radě tedy Češi přednesli své tzv. státoprávní ohrazení, v němž osvětlovali své stanovisko, přičemž národnostně politické požadavky byly v souladu s platným zákonem. Na listopadové audienci u císaře požadovali také naprosté zrovnoprávnění češtiny s němčinou na všech českých a moravských úřadech ve vnějším i vnitřním úřadování a na pražské univerzitě, dále pak úpravy středního a nižšího školství. Všechny hlavní body byly panovníkem přijaty s příslibem pověření patřičných orgánů.

V říjnu 1879 uzavřela habsburská monarchie tajnou defenzivní smlouvu s Německým císařstvím proti carskému Rusku, která o 3 roky později smlouvami s Itálií změnila pakt dvou států na Trojspolek.

V 80.letech můžeme celkově označit parlamentní systém za fungující, často díky Taaffeho dobře prováděné smířlivé politice. Jednou z Taaffeho opor byl i tzv. železný kruh pravice, v němž se sdružovali pravicoví poslanci různých národností avšak ze stejnými politickými zájmy.

V roce 1880 byla vydána Stremayerova jazyková nařízení, která zrovnoprávnila češtinu a němčinu ve státních úřadech ve vnějším úřadování, a platila až do zániku monarchie, přestože němečtí liberálové požadovali jejich odvolání. O dva roky později byla zavedena také

nová celní politika, jež rozšířila celní ochranu na většinu průmyslových odvětví. Téhož roku byla také rozdělena Karlo-Ferdinandova univerzita na samostatnou českou a německou část a provedena reforma volebního řádu do říšské rady.

V roce 1884 byl vydán nový volební řád do obchodních a živnostenských komor, což značně vylepšilo postavení českých zástupců. O rok později se dohodli staročeši a mladočeši na společném prohlášení pro volby do říšské rady, převahu získala provládní pravice.

O dva roky později vstoupili němečtí liberálové na zemském sněmu do čtyřleté pasivní opozice, neboť byli nespokojeni s jazykovými nařízeními a nebyli schopni prosadit jednání o jejich změně. Po rozpuštění zemského sněmu v roce 1889 vyhráli v nových volbách opět staročeši, mladočeši ovšem své pozice značně vylepšili, Němci stále ještě zůstávali v opozici. O rok později se odehrála česko-německá jednání ve Vídni z podnětu Taaffeho vlády, jejichž cílem bylo vyřešení národnostních sporů a ukončení německé pasivní opozice. Výsledkem byly tzv. punktace, které měly výrazně upravit systém veřejné správy (včetně změny soudních okresů, což při realizaci vyvolalo značné protesty) a tak rozdělit území českých zemí na oblasti německé nebo smíšené. Německá strana chápala punktace jako své vítězství, mladočeši s nimi zásadně nesouhlasili. S postupně narůstajícím odporem vůči punktacím přecházela i řada staročeských poslanců do tábora mladočechů, kteří díky tomu získali většinu.

V roce 1891 skončily volby do říšské rady naprostou porážkou staročechů, rozpadl se i „železný kruh pravice“ a Český klub, díky tomuto si mladočeši vytvořili klub vlastní. O rok později byla uvedena v platnost nová měna a rakouský zlatý nahradila tedy korunová měna.

V březnu 1893 navrhli mladočeši změnu dosavadního volebního zákona, kdy se vyslovili pro zavedení všeobecného, rovného a přímého hlasovacího práva. I když tento návrh nebyl přijat, získal si značnou podporu veřejnosti. O dva měsíce později vyvolal pokus o předložení punktační předlohy na českém sněmu tak bouřlivé protesty, že to znamenalo jejich definitivní smetení ze stolu. V listopadu téhož roku podala demisi vláda E. Taaffeho a do čela nové byl jmenován A. Windischgrätz, který oporu hledal převážně u konzervativní aristokracie a německých liberálů, ale jeho vláda podala demisi již po dvou letech.

Roku 1894 staročeši vůbec nekandidovali ve volbách do českého zemského sněmu, čímž mladočeši ještě více upevnili své již tak dost silné pozice. Dva roky poté byla v rámci Badeniho volební reformy ke stávajícímu volebnímu systému nově přidána pátá volební kurie, v níž byli poslanci voleni dle všeobecného hlasovacího práva. Ve stejném roce poprvé vstoupila na říšskou radu sociální demokracie, jež přednesla své protistátoprávní prohlášení jako reakci na dlouholeté ohrazování českých poslanců, od kterých se distancovali. V dubnu byla vydána také Badeniho jazyková nařízení pro Čechy a později i pro Moravu, která potvrzovala jazyková nařízení z roku 1880 a navíc byla zavedena čeština jako jazyk vnitřního úřadování, i když jen na nižší úrovni veřejné správy a soudnictví. Vydání těchto nařízení mělo však za následek pád vlády kvůli prudkému německému odporu a nacionálním bouřím a nahrazení nařízeními novými.

Začátkem roku 1898 vznikl na Moravě česko-německý vyrovnávací výbor, jehož činnost vedla až k vytvoření Moravského paktu v roce 1905. V dubnu proběhl ustavující sjezd České strany národně socialistické s V.Klofáčem v čele, která měla oporu především mezi živnostníky, dělníky a také státními zaměstnanci. Rok poté vznikla Česká strana agrární.

Jako tzv. svatodušní program vydalo pět německých stran v květnu 1899 svůj návrh na řešení vnitropolitické krize v Rakousku, který spočíval v požadavku jednotného Rakouska se zamítnutím jazykových nařízení i českých státoprávních nároků. Tento program byl pochopitelně českými liberály odsouzen. Jako součást antisemitistické vlny proběhla v září téhož roku tzv. hilsneriáda, která vyvolala u většiny obyvatel bouřlivé reakce a příklon k jedné či druhé straně.

První roky 20.století se vesměs nesly v duchu národnostních česko-německých sporů, často doplňovanými pasivní opozicí jedné či druhé strany, a ve znamení značného počtu různých neúspěšných návrhů jak jazykových tak veřejno-správních, jenž měly napjatou situaci uklidnit.

Ve druhé polovině listopadu 1905 byla na moravském zemském sněmu uzavřena dohoda známá jako tzv. moravský pakt, která znamenala národnostní smír Čechů a Němců na Moravě pomocí rozdělení území, školství a reformy volebního řádu do zemského sněmu.

Počátkem roku 1907 bylo zavedeno všeobecné a rovné hlasovací právo a za několik dní po tomto vyhlášení byl rozpuštěn poslední parlament zvolený pomocí kuriového systému. Volby do říšské rady se konaly za nečekaně veliké účasti voličů v květnu téhož roku, kdy jednoznačnou převahu získala agrární strana (v českém zemském sněmu získala převahu strana konzervativního velkostatku). V září následujícího roku byl uzavřen český zemský sněm, neboť česko-německé spory přerostly opět do neúnosných rozměrů a v prosinci muselo být v Praze vyhlášeno na necelé dva týdny stanné právo.

I přes úmluvy z berlínského kongresu z roku 1878 bylo rakousko-uherskými silami anektována roku 1908 Bosna a Hercegovina, což vedlo k výraznému zhoršení vzájemných vztahů mezi Trojdohodou a Trojspolkem.

I nadále probíhaly marné pokusy o smířlivé ujednání mezi českými a německými nacionalisty (poslední neúspěšný pokus byl z roku 1912), často se střídaly vlády, které po krátkých obdobích podávaly demise. Česká politická reprezentace se v otázce požadovaného státního upořádání rozdělila v roce 1911 na centralisty a autonomisty. Téhož roku byl rozpuštěn dosavadní rakouský parlament a uspořádány nové volby, které ovšem nepřinesly žádnou výraznější změnu. Po volbách vznikl Jednotný český klub (v čele s K.Kramářem) a Sdružení neodvislých pokrokových poslanců z Čech a Moravy (v čele s T.G.Masarykem). 26.července 1913 byl tzv. anenskými patenty definitivně rozpuštěn český zemský sněm, který do budoucna měla zastupovat pouze zemská správní komise. V květnu následujícího roku vypracoval Karel Kramář Ústavu slovanské říše, která předpokládala spojení slovanských států pod nadvládou Ruska (vycházela ovšem z předpokladu, že Rusko vyjde z války jako vítěz – když se tomu tak nestalo, ztratila myšlenka smysl).

28. června 1914 byl spáchán v Sarajevu atentát na následníka trůnu Františka Ferdinanda d´Este a po němž již následovaly události bezprostředně vedoucí k vypuknutí první světové války.

2.2 Politické komentáře ročníku 1865

V tomto ročníku ještě bylo politicky zaměřených zpráv v novinách naprosté minimum. Neexistovala žádná stálá rubrika referující ani o vnitrostátním politickém dění ani o nejzávažnějších či nejzajímavějších zahraničních událostech. Bylo tomu tak pravděpodobně kvůli minimu použitelných zpráv či nedostatečné informovanosti a všeobecnému přehledu, který by umožňoval získané informace zasadit do patřičného kontextu, aby byly pro laického čtenáře srozumitelné. Je snad možné, že by čtenáři neměli o takovéto články zájem? Ale jak se můžeme snadno přesvědčit pročtením libovolného čísla z tohoto období, čtenáři byli lační po prakticky jakýchkoli informacích, které by v modernějším období již prakticky nebyly vůbec publikovatelné. Nelze křivdit tehdejším čtenářům a považovat je snad za „hloupější“, ale tato jejich dychtivost po všech zprávách a zajímavostech téměř bez ohledu na kvalitu byla dána prostou touhou po vědění a novinkách.

V posledním únorovém čísle tohoto ročníku byla uvedena jedna jediná zmínka o pořádané vídeňské oslavě císařova výročí.[1] Ačkoli je jinak autorův projev striktně objektivní bez osobních komentářů, zde se opět ukazuje všudypřítomná úcta k panovníkovi, obrovský respekt a snaha svou oddanost pokud možno projevit. Dále zde byly jen tři velmi stručné místní zprávy a dále pak jen anekdoty, příběhy, a nezbytné reklamy. Do zahraničí letmo zasahuje rubrika *„Rozmanitosti“*,[2] která se ovšem nevěnuje politice, ale uvádí například zajímavosti z muzea v Norimberku, statické údaje kolik mužů zahynulo uplynulou zimu při důlních neštěstí či o vulkanické činnosti jihoevropských sopek.

Autorův zájem o politické dění se nikterak nezvýšil ani v prvním květnovém týdnu roku 1865.[3] Opět v rubrice Rozmanitosti byl uveden tentokrát ovšem nepatrně rozsáhlejší článek. Autor v něm právní formulací bez jakýchkoli vlastních slov či komentářů reprodukuje čtenářům rozhodnutí státního stavebního úřadu ohledně možnosti výstavby veřejných staveb na náklady státu za určitých okolností podle přesně odcitovaného paragrafu a možnosti povolení soukromých staveb starostou obce. Žurnalista se omezuje na prosté suché sdělení, nepovažuje vhodné komentovat tuto informací vlastními poznámky. Je však zveřejněna kvůli své praktické důležitosti pro život místních obyvatel, i když pouze omezené skupiny. Lze se jen domýšlet jak by podobné téma zprávy vypadalo o jedno či více desetiletí později, pravděpodobně by se autor vyjádřil o prospěšnosti tohoto paragramu a dozajista by vylovil i slova kritiky či pochvaly vůči vládě. V této době to však ještě nebylo „na pořadu dne“.

Ve třetím vybraném čísle z poloviny července téhož roku je opět upřednostněno místní dění před politickým děním celostátním či dokonce zahraničním.[4] Přestože jsou tentokrát noviny vydány i s přílohou, nenajdeme zde ani jedinou zmínku o této oblasti politiky. Je to velmi pozoruhodné, že nebyl žádný zájem o informace o rozhodování vlády, politickém dění ve Vídni apod. Je otázkou jestli to nebylo způsobeno totálním nedostatkem informačních zdrojů, ale toto tvrzení můžeme snadno zpochybnit, neboť na několika místech v novi-

1. SOkA Cheb, Egerer Anzeiger 23.2.1865.
2. Mannigfaltiges
3. SOkA Cheb, Egerer Anzeiger 4.5.1865.
4. SOkA Cheb, Egerer Anzeiger 13.7.1865.

nách najdeme zajímavosti z Ameriky nebo zprávy o orkánu v indickém oceánu. V této době lze tedy směle označit noviny spíše za domácí zpravodaj s několika málo zajímavostmi ze zahraničí.

V dalším číslem datovaném do druhé poloviny září.[5] Nenalezneme zde jediný článek o jiném než místním politickém dění. Autorům přišlo patrně zajímavější informovat o putovním shromáždění včelařů, jehož zasedání se pro tentokrát koná v Brně či o nové ulici ve Františkových Lázních.

Poslední vybrané číslo vydané posledního listopadového dne tohoto na zprávy nevhodného roku se ze opět věnuje maximálně placení daně za psy v Berlíně,[6] ale o politickém dění v domovském státě žádná zmínka. Z Vídně se dovídáme o žebrajícím mladíkovi.

V tomto roce nebyl o politické zprávy zájem. Chebské měšťany zajímalo pouze politické dění na úrovni města, neboť to mělo na jejich životy přímý dopad. Nepovažovali za důležité tyto informaci znát. Je to však téměř neuvěřitelné, uvědomíme-li si jaké politicky zaměřené zprávy a v jakém množství pročítali ti samí chebští obyvatelé o pouhých deset let později. Tento místní věstník byl postupem doby přeměněn na plnohodnotné noviny.

2.3 Rubrika Politický rozhled v ročníku 1875

V tomto ročníku se již setkáváme s rubrikou Politický rozhled, která se věnuje aktuálnímu politickému dění jak na domácí tak na zahraniční scéně.

První exkurz do politického dění vykonáme ve druhé polovině února,[7] a z obsahu rubriky jsou patrné následující informace.

V rámci Rakouska-Uherska se v poslanecké sněmovně řešilo obsazení olomoucké kapituly, vhodnost šlechtických uchazečů na tyto posty a potřeba dodržování kanonických zákonů. Je zde velice výrazně znát odstup autora od velevážených pánů poslanců, kteří činí moudrá rozhodnutí ve vznešené poslanecké sněmovně, která pro něj je dozajista místem hodným obdivu. Náš měšťan silně zastává své liberální (antiklerikální) a v této době zároveň i provládní postoje. Jeho liberalismus však neubírá nic na neochvějné důvěře v zákony, jakožto pomyslné pilíře silného státu. Není zde ani opomenut vleklý problém vzájemného rakousko-maďarského postavení, co se rozdělení daní, příjmů apod. týče. Jakožto nezpochybnitelný a vládě věrný obyvatel Předlitavska má běžný Cheban Maďary zaškatulkované jako příživníky na říši, kteří se za minimum poplatků ne zrovna mírnou cestou dožadují maxima výhod a příjmů ze státní pokladny.

Dále zde autor upozorňuje na nově navrhované daně, obzvláště upozorňuje na zvláštní postavení daně řemeslnické a že se živnostníci snaží peticí docílit oddělení řemesla od obchodní komory. Mezi časté čtenáře těchto novin tedy nezřídka patřili řemeslníci a živnostníci, dále pak muži, kteří mají převážně v rodině na starost placení poplatků a daní a tudíž je velmi zajímají novinky v oblasti daňové politiky, jako například stanovená minimální částka

5. SOkA Cheb, Egerer Anzeiger 21.9.1865.
6. SOkA Cheb, Egerer Anzeiger 30.11.1865.
7. SOkA Cheb, Egerer Zeitung 20.2.1875,s. 1.

daně ze mzdy.

Z dění v Německé říši připadl tehdejším čtenářům nejpozoruhodnější návrh zákona týkající se zprávy majetku katolických kostelů. Spor byl zejména o jejich přidělování laikům a další problematickou otázkou se staly církevní sňatky. Otázka církve je tedy pro chebského měšťana velmi zásadní, věnuje ji mnoho pozornosti, avšak jistý antiklerikální postoj je patrný i z toho, že se zde nedočteme žádného zastání postupu církve, jak by tomu jistě bylo v převážně katolickém městě.

Autor také vyjadřuje své rozhořčení nad tím, že členové mnichovského vlasteneckého klubu podali stížnost ke králi proti rozvádění civilních sňatků, a tím si dovolili sáhnout na občanské svobody, na které si chebští měšťané obzvláště potrpí. Doslova se zde píše: *„Ano jistě, tímto se tito temní mužové snaží zničit instituci civilního sňatku, která je v zákoně!“*[8]

Francii označuje autor za zcela zmatenou, neboť není schopna domluvit se a uskutečnit potřebné volby a vytvořit příslušná ministerstva. Právo volit je zde vnímáno jako jedno ze základních, a autor je přesvědčen, že ke znakům stabilního státu patří právě schopnost a možnost poklidně zvolit a zajistit respektování výsledku, díky němuž se sestaví ministerstva nezbytná pro fungování státu.

Ve španělském boji alfonsistů proti karlistům stojí chebští měšťané pomyslně proti Donu Carlosovi. Je zde opět očividná snaha sice nepřímými ale zřetelnými náznaky hodnotit jeho činy jako proradné či podlé. I když autor nenapíše jedinou vyloženě negativní větu ani nezmíní žádný jeho zlý skutek, po přečtení jeho řádek má čtenář silný pocit nesympatií vůči Donu Carlosovi. Autor se zde odvolává na deník Times, a je jasně patrné, že právě zahraniční tisk patří k hlavním zdrojům informací do místních novin.

Ve druhých novinách tohoto ročníku se datací ocitáme v prvním květnovém dni.[9]

Co se vnitropolitických událostí týče, obrací se autor především k zákonům event. jejich návrhům, které mohou mít pro jeho čtenáře praktické důsledky. Dočtou se tedy o přijetí zákona na revizi lesních zákonů či zákona o zavádění metrických měr a vah. Poté si při zmínce o prohraných volbách do obecního zastupitelstva ve Vídni pro demokratickou stranu neodpustí poznámku o údajném ovlivňování tisku u předchozích voleb. Opět měl autor možnost ohradit se proti možnému omezování práv tisku, tedy potažmo jeho práv.

Ani v tomto čísle nechybí zmínka proti církevní politice ve sporu státních a církevních škol, kdy biskupové údajně znevažují výuku na státních školách, čímž se cítí nepřímo dotčeni i místní obyvatelé, neboť i jejich vzdělání je znevažováno.

Stále trvá podpora místních pro vítězného Dona Alfonsa ve Španělsku, a v tomto případě se autor dopouští zřejmého pokrytectví, jelikož v předchozí části je silně dotčen pokud se někdo pokouší omezit jeho práva, nyní ale chválí krok spojenců alfonismu, kteří při návštěvě Dona Alfonasa a jeho ženy na univerzitě ve Štýrském Hradci nechali uvěznit studenty, kteří se nechtěli účastnit jejich přivítání. Tedy porušování práv protivníků je zcela v pořádku.

Autor také osočuje 13 anglických biskupů, kteří napsali hanlivé dopisy na biskupy ně-

8. *„Ja freilich, damit vernichten die Dunkelmänner sogleich die Reichsinstitution der Zivilehe, die bereits Gesetz ist!“* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 20.2.1875,s. 1.
9. SOkA Cheb, Egerer Zeitung 1.5.1875,s. 1.

mecké a švýcarské, že jejich jediným cílem je vyvolat mezinárodní konflikt, a nesouhlasí s povýšeným postojem anglického kardinála, který se pohrdavě vyjádřil k církevní politice v Německu. V tomto sporu se pochopitelně přiklánějí Chebané, jakožto čeští Němci, na stranu sousedního Německa.

Na příkladu belgické neutrality se autor snaží ukázat sílu Francie na mezinárodním diplomatickém poli. Velmi citelný je zde silný respekt vůči tomuto státu a snad i jakýsi nepatrný náznak podlézavosti.

Třetí vybrané číslo vyšlo v tomto ročníku v první polovině července.[10]

Hned na začátku se autor zmiňuje o pohřbu císaře Ferdinanda. Zmínka je to vcelku dosti podrobná a patřičně vyjadřuje oddanost koruně, kterou Chebští upřímně respektují.

V dalším oddíle rubriky je vyjádřena nevole vůči maďarské straně, u níž je kritizováno nejen to, že na konferenci ohledně celních a obchodních vztahů s rakouskou stranu vyslala pouze zástupce a nikoli ministry, a také jsou zpochybněny údaje poskytnuté Maďary. *„Počty Maďarska jsou zajímavé, ale také rakouská strana má vlastní verzi těchto čísel, která maďarská strana tak rozhodně předkládá.“*[11] Vůči maďarské straně projevují chebští měšťané nepokrytou zášť a nesympatie, považují je za přinejmenším nedůvěryhodné. Na druhé straně možnost, že by třeba rakouská vláda mohla poskytnou ne úplně pravdivé informace nepřichází vůbec v úvahu.

Ani v tomto čísle nechybí zmínka o bojích církve proti státu, tentokráte na území Německé říše. Autor souhlasí s postoji tamější vlády, která se „neposlušným“ biskupům rozhodla odebrat státní platy.

Ve francouzských bojích levice a pravice o rozpuštění Národního shromáždění jsou Chebští jednoznačně proti republikánům.

Toto číslo je vskutku spíše kritické něž informativní povahy. Můžeme to vidět i na příkladu Ruska. Tam pro změnu konstatuje nová zatčení asi dvou set studentů ve Varšavě a jejím okolí a bouře kozáků proti zavedení všeobecné branné povinnosti, jež muselo mírnit vojsko. Autor se zatýkání ani povstání nikterak nediví, má Rusko zapsáno v podvědomí jako zemi plnou bojů a zvratů, a obdobné zprávy z tohoto území očekává. Je zde cítit jakási odtažitost poklidného městského života od neutěšené situaci kdesi daleko v Rusku.

Velmi uštěpačně vyznívá zpráva, že Španělsko převezme klerikalismus. Následující citát myslím hovoří za vše: *„... to se dalo ostatně pod Burbonem lehce očekávat.“*[12]

Od posledního vybraného čísla se Chebany tak horlivě sledovaná situace ve Španělsku značně vyostřila, ale jak autor s radostí píše, konečně přicházejí příznivé zprávy o úspěšném boji proti karlistům. Je až překvapivé s jakou houževnatostí se zabývají autoři tohoto ročníku španělským konfliktem, detailně popisují bitvy, generály nijak blíže neuvádějí, neboť je každý čtenář již zná... skoro by to mohlo působit dojmem, že dramatickou situaci ve Španělsku sledují místní obyvatelé z klidu svých domovů jako „napínavý akční seriál“.

10. SOkA Cheb, Egerer Zeitung 10.7.1875,s. 1-2.
11. *„Die Ziffern der Ungarn seien interessant, aber man wäre auch dießseits im Besitze von Ziffern, welche die ungarische Darstellung entscheiden niederlegen.“* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 10.7.1875,s. 1.
12. *„...das war übrigens unter einem Burbon leicht vorherzusagen.“* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 10.7.1875,s. 1.

Ve čtvrtém vybraném úvodníku jsme se přenesli již do druhé zářijové půle.[13]

Velmi silně nacionalisticky pojal autor první část politického rozhledu v tomto čísle. Dočteme se zde silných slov o společném nepříteli Turků a Rakouska, jímž je panslavismus, a že utopistické představy jižních Slovanů jsou již vyřízenou záležitostí, přestože ve svůj prospěch využili Rusko. Slované jsou zde popisováni jako podlí nepřátelé, i přestože se rakouská vláda oficiálně tomuto stanovisku velmi brání, chebští měšťané slovanské obyvatelstvo jednoznačně za nepřítele považují. Jistě od českých Němců je to pochopitelné, ale jistá agresivita tohoto novinového článku je přeci jenom zarážející.

Netrpělivost také můžeme vyčíst z jen krátké zmínky o rakousko-uherské konferenci ohledně cel a obchodních svazků, která nepřinesla žádná řešení. Chebský měšťan ve věcech politiky opravdu nepatří mezi nejtrpělivější.

Ze zahraničí se dovídáme jako první informaci o návrhu zákona v Německé říši, jenž stanovuje 1.leden 1876 za počáteční datum zavedení nové říšské měny na celém říšském území. Tento údaj má posloužit k ulehčení praktického života občanů, kteří budou tedy se změnou měny za hranicemi počítat.

Za zajímavou je považována také informace přicházející z Německa a týkající se nových drážních ustanovení, neboť praktické situace dokázaly, že jsou tyto změny zapotřebí. Tato zmínka je psána způsobem, že na tomto místě téměř vidíme čtenářovo souhlasné přikyvování. I on sám z vlastní zkušenosti ví, že železnice ještě nedosáhla bezchybného provozu a je potřeba zlepšení.

Poslední úvodník roku 1875 je datován do posledního listopadového týdne.[14]

Autor se zde spíše v obecnějších úvahách zabývá myšlenkou na Rakousko, které zastává zvláštní úlohu při zprostředkování míru. Informuje místní čtenáře o pobouření v zahraničním tisku Times, který nesouhlasí s údaji uvedenými ve Vídeňském telegrafu, jenž označil případnou rakouskou intervenci v Bosně a Hercegovině za zcela smyšlenou. Jiné noviny údajně přímo uveřejnily sdělení, že státní diplomacie o případném návrhu takovéto intervence vůbec nemá v úmyslu jednat. Zmíněny jsou zde i různé hypotetické příklady možného vývoje situace podle toho, jak se zachová Turecko, která údajně mobilizuje část své vojenské síly. Všechny tyto údaje jsou čtenáři předloženy bez nějakého citového zabarvení, nijak se ho netýkají, ani o ně neprojevuje nějaký nadšenější zájem. Zdá se, že tato oblast Evropy připadá jak autorovy, tak čtenářům, jako místo plné zmatků, neschopné postarat se o vlastní mírovou existenci a je tedy potřeba, aby patřičně zasáhla „zodpovědnější“ síla, kterou je bezpochyby habsburská monarchie. O slovanských národech se nijak významněji nezmiňuje, mluví spíše o území či státě, ale v případě Turecka se nezapomíná s nádechem sympatií zmínit o turecké hrdosti.

Ohledně vnitřního rakousko-uherského dění patří první zmínka tohoto čísla novým informacím o clech a obchodních podmínkách, které autor i nyní převzal z jiného tisku.[15]

13. SOkA Cheb, Egerer Zeitung 18.9.1875,s. 1-2.
14. SOkA Cheb, Egerer Zeitung 27.11.1875,s. 1-2.
15. Deutsche Zeitung

Jádrem změn mělo být přílišné ustupování maďarské straně, která nechce přistoupit na vládou určené kvóty a požaduje jejich korigování dle vlastních představ. Rakouská strana však věří, že Maďarsko nakonec podmínky přijme. Dle slov autora: *„V každém případě maďarský šlechtic využívá nepříznivé situace našeho průmyslu, aby získal ještě více německých peněz.“*[16] Jistě není potřeba příliš dodávat, jak málo rádi mají Chebané Maďary, ukázka je to dostatečným důkazem.

A ani nyní nepřijde čtenář o svou očekávanou aktualitu ve vývoji situace ve Španělsku. „Proradný“ Don Carlos tentokráte napsal „hodnému“ králi Alfonsovi dopis se svými požadavky na roční apanáž a žádostí o další výhody.

2.4 Rubrika Politicky rozhled v ročníku 1885

Rok 1885 opět otevřeme v půli února.[17]

Autor se zde bez servítek pouští do tvrdé kritiky Pražského večerníku, jenž podle jeho slov jako vždy na německou stranu pouze nadává. Jeho autoři se podle něj nemohou smířit s prohrou svých zástupců při hlasování o daních. Chebský pisatel tvrdí, že toto hlasování rozhodně po právu vyhrála německá strana a díky tomu nebude muset obyvatelstvo podstoupit další daňové zatížení. Kritizuje, že čeští poslanci hledí v prvé řadě na svůj prospěch a jen velmi málo na prospěch prostých lidí a staví stranický zájem před státní. Poté se obrací ke kritice vládní politiky, jejího zvyšování daní a podstatně vyšších výdajů než příjmů.

Je pochopitelné, že věty o tom, jak němečtí poslanci bojují za práva prostého utiskovaného lidu nemohou u chebských ani jiných německých obyvatel očekávat jinou než nadšenou reakci. Z dnešního vůči politice skeptického pohledu je těžké uvěřit, že těmto pochlebovačným slovům mohli tehdejší Chebané věřit, ale toto je právě ukázka odlišné dobové mentality, neboť v té době byli považováni poslanci za skutečně vážené a ctěné osoby, plně si zasluhující naprostou důvěru obyvatel. Chebané tedy věřili „svým“ poslancům a v české straně stojící proti nim pochopitelně bez hlubšího přemýšlení spatřovali své protivníky. A jediný způsob, jak si mohli vybít vztek na své protivníky a na vládní politiku, která jim zvyšuje daně, z tepla domova byl právě pomocí urážlivých novinových článků. Autor tohoto článku podává opravdu velmi neobjektivní obraz soudobého dění a nezodpovědně motivuje měšťany k silné nenávisti proti českým politikům a vládní politice.

Ze zahraničních událostí se autor vrací s lehkým znepokojením k zvýšení obilních cel v Německu. Další informace kupříkladu o rozšiřování německého koloniálního panství v Africe či francouzské válce s Čínou jsou již bez jakéhokoli osobního komentáře. S větší pozorností se na konci rubriky zmiňuje o sjezdu anarchistů ve Švýcarsku, proti kterému musela zasáhnout vláda a účastníky vyhostit. Stejně znepokojivá je i zpráva o údajných politických vraždách ve Varšavě. Z textu je zřejmá autorova obava, že by podobné síly mohly narušit i klid jeho pokojného domova, a to je pochopitelně pro místní obyvatele děsivá představa.

16. *„Auf eine Weise benützen da die ungarischen Junker die mißliche Lage unserer Industrie, um für sich aus deutschen Gelde noch mehr des Rebbachs herauszuschlagen!“* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 27.11.1875,s. 1.
17. SOkA Cheb, Egerer Zeitung 21.2.1885, s. 1-2.

Druhý politický rozhled je v tomto ročníku vydán druhého květnového dne.[18]

Hned na začátku byl uveřejněn rozsáhlý soupis volebních krajů a příslušných dat, kdy volby v daném místě probíhají. Tato zpráva plní jakousi neoficiální funkci informativní vyhlášky, takže nebylo zapotřebí, a patrně by to nebylo ani vhodné, aby ji autor jakkoli komentoval. Vlastně veškeré informace týkající se vnitřní politiky státu se nyní točí kolem voleb, je tu například na ukázku zveřejněn program kandidáta z jiného okresu, který je nejen opět laděn silně protičesky, ale zabývá se také daňovými reformami a úspornými opatřeními ve státní politice (kupříkladu: sloučení a tvrdé udržování pohromadě všech německých poslanců za účelem účinné obrany proti české straně, německá státní řeč, přísné šetření státu, ostré protesty proti každému zvýšení daní, apod.). Volební zprávy se povětšinou zabývají jinými volebními okresy a ačkoli by se to dalo předpokládat, nenalezneme zde bližší údaje k místním kandidátům. Z toho se dá usuzovat, že s těmito a i jejich programy jsou již čtenáři detailně obeznámeni a není tedy zapotřebí to opakovat. Chebští měšťané se obecně o politiku velmi zajímají a aktivně se do ní zapojují.

Ze zahraničí se do bližšího rozboru a komentáře pouští autor pouze v případě rusko-anglických diplomatických vztahů, které byly momentálně na velmi špatné úrovni. Vyslovil naději, že poslední anglický pokus o kompromisní řešení situaci vyřeší, i když se k návrhu ruská strana zatím nevyjádřila. Chebští měšťané povětšinou sledují a všímají si ve světě hlavně hrozících válečných konfliktů, jsou pro smířlivá řešení diplomatickou cestou. Radikální názory mají jen ve vnitřní politice vůči Čechům, jinak preferují snahu znesvářených stran o kompromisní dohodu. Přesně podle způsobu, že pokud se jich to vyloženě netýká a oni nemusí ustupovat, potom se jim lehce říká, ať konfliktní strany obě ustoupí a vyřeší tím svůj spor.

Třetí vybrané číslo je datováno do druhého červencového týdne.[19]

Z rakousko-uherského politického dění se autor převážně věnuje snaze své vlády o domluvu na celních podmínkách s Německem. Několikrát důrazně upozorňuje na to, že vláda je pro tuto domluvu ochotna udělat maximum, neboť by jí bylo velmi ku prospěchu vytvořit s německým státem celní unii. Každý impuls k porozumění s Německem je prý jak ve Vídni tak v Budapešti velmi vítán, i když realizace takovýchto pokusů je velmi diplomaticky náročná. K této snaze vede monarchii obava s případné celní války, která by jistě hospodářství neprospěla. Chebští měšťané se velmi zajímají o dění v Německu, což je pochopitelné, neboť s ním přímo sousedí. Otázkou však je, zda na ně mají změny v Německu přímý dopad. V tomto případě by pro ně však celní unie byla velmi vítanou, neboť by místním obchodníkům usnadnila obchodní kontakt přes česko-německou hranici.

Také tady se objevuje další zmínka proti Čechům, neboť čeští buršáci vyvolali svými agitačními písněmi u sedláků protiněmeckou náladu a ti se pustili do provokování okolních Němců. Jistě nešlo o vážný incident, spíše o jednu z malých slovních potyček mezi znepřátelenými stranami, ale proč ji nepřipomenout a nepřilít trochu oleje do ohně, když si na to

18. SOkA Cheb, Egerer Zeitung 2.5.1885,s. 1.
19. SOkA Cheb, Egerer Zeitung 11.7.1885,s. 1.

místní obyvatelé tak potrpí.

Dále je zde část odstavce věnována dění v litoměřickém okresu, kde si jistý kandidát zakoupil hlasy pro své zvolení mezi představitele obce. Za jeden hlas dokonce stanovil pevnou cenu. Tento příklad je pro Chebské velmi pobuřující, neboť právo spravedlivě si zvolit svého zástupce považují za neochvějné a jsou pro spravedlivou volbu, i když v této době to není o voličské znalosti situace, ale o tom, kdo dokázal voličské mínění, často právě prostřednictvím novin lépe ovlivnit.

V tomto čísle ohledně se ohledně zahraničních informací nevyskytlo prakticky nic zajímavého z pohledu vyjádření vlastního názoru autora a tím i myšlení dobové chebské společnosti.

Předposlední číslo tohoto ročníku nás opět zavádí do druhé listopadové půle.[20]

Co se vnitrostátního politického dění týče, zříká se v tomto vydání autor svých komentářů a jen stroze informuje o zasedání říšské rady, či stranických schůzích jednotlivých stran. Jeho text má čistě informativní charakter a není doplněn prakticky žádným vlastním komentářem či myšlenkou.

První z témat, u nichž autor cítil potřebu vyjádřit svůj komentář, bylo oznámení z Plzně, v jejímž okolí bylo zjištěno několik případů napadení německých mladíků českými. Často byli zmláceni do bezvědomí či bombardováni kameny. Touto zprávou opět vyjádřili Chebští svou nepokrytou nenávist vůči Čechům, o nichž bychom v těchto novinách hledali pozitivní zmínku jen marně. Jistě, takovéto chování by bylo hodno odsouzení u jakékoli národnosti pachatele, ale jak vidno, o zločinech nikoho jiného se zde nedočítáme. Nelze se divit, že při pravidelných čteních těchto zpráv se Chebané stávají vůči české straně stále více agresivnějšími a nenávistnějšími.

Ze zahraničí byl zmíněn program sociálních demokratů v Německu, jehož hlavními body bylo zavedení všeobecného, přímého a rovného hlasovacího práva, separace státu od církve a církve od škol, bezplatnost lidových školních vyučování a nebo například zrušení nepřímých daní. Autor zde označuje tyto poltické cíle za rozumné a souhlasí s politikou této strany. Opět tak přímo působí na rozhodování chebského měšťana.

Vrací se také k problematické prusko-polské situaci. Kdy se pruská vláda rozhodla pro vyhoštění polských továrních dělníků se svého území. Což ovšem vyvolalo značný konflikt, neboť na opak polská strana zaměstnává řadu německých dělníků, kteří pochopitelně nechtějí o své zaměstnání přijít. Otevřený konflikt byl však hned na začátku potlačen. Mezi řádky této zprávy lze vyčíst jakousi obavu, neboť ani v rakouském státě nebyla národnostní situace v žádném případě růžová, a tak panovala mezi měšťany značná obava, jakým způsobem se může vláda pokusit proti tomuto zakročit.

Poslední vybrané číslo připadá na poslední listopadové dny roku 1885.[21] Autor zde píše o několika návrzích projednávaných na zemském sněmu.

20. SOkA Cheb, Egerer Zeitung 19.9.1885, s. 1-2.
21. SOkA Cheb, Egerer Zeitung 28.11.1885, s. 1-2.

První, co upoutalo jeho pozornost, je snaha klerikálů získat opět možnost kněžského dohledu nad obecními školami v alpských zemích. Jak jsme se již měli možnosti přesvědčit, chebští měšťané jsou zaměřeni antiklerikálně a proti církevnímu vlivu ve školství vždy bojovali. Jsou tedy takovýmto vývojem situace znepokojeni, neboť i když se jich situace v alpských zemích bezprostředně netýká, uvědomují si, že stále existuje možnost, že se situace změní i v jiných zemích, a s touto změnou by asi měli nemalé potíže se sžít.

V další zmínce se opět setkáváme s bojem proti české politice, neboť návrh, že má být na středních školách povinné vyučování druhého zemského jazyka, místní vyloženě pobouřil. Autor si nebere servítky a tvrdí, že pokud Češi potřebují znalost němčiny, tak ať ji prostě zavedou ve svých školách jako vyučovací jazyk, ale Němci přece nemají důvod se takovou řeč, jako je čeština, učit. Na závěr ale nezbylo než zkonstatovat, že návrh pravděpodobně projde, stejně jako další údajně absurdní návrh, že českým dětem má být ze zákona zakázáno navštěvovat německé školy. Chebští měšťané jsou velmi netolerantní vůči čemukoli českému a nejsou ochotni k žádným případným ústupkům.

Jistě s úmyslem ukázat čtenářům jednu z vhodných stran do příštích voleb psal zpravodaj řádky o novém lidoveckém programu, mezi jehož hlavní body patřilo zdanění zahraniční konkurence ochranným clem, zrušení potravinové daně, rozšíření školního vyučování a přímé volební právo. Autor si byl vědom, že v oblasti politiky jsou jeho čtenáři často ovlivnitelní a jeho slova tak dost možná padnou na úrodnou půdu, čímž získá liberální strana další příznivce do svých řad.

Zprávy ze zahraničí se tentokrát stáčely převážně k válce Srbů. Tento článek byl však pouhým výčtem faktů, jmen a míst, bez jakéhokoli komentáře. S takovýmto typem zprávy se v této rubrice setkáváme poměrně často, snad tedy to pro dobového čtenáře mělo punc zajímavosti či napětí, když se přesně den za dnem dovídal o postupech vojsk a obsazování konkrétních pozic.

Speciální oddíl rubriky byl tentokrát také věnován žhavým aktualitám. Nečekaně totiž zemřel španělský král Alfons, jehož boje o trůn Chebané tak napjatě sledovali řadu let dříve a na jehož straně pomyslně stáli při sporech s karlisty. Znamenalo to pro ně jistě smrt oblíbené postavy, o které pravidelně čítávali dlouhá léta.

2.5 Rubrika Politicky rozhled v ročníku 1895

V tomto roce se v prvním vybraném výtisku poprvé podíváme do druhé únorové půle.[22]

První autorova myšlenka se stáčí směrem k nadcházejícím volbám do říšské rady, nejen zmiňuje jména a profese tří německých kandidátů, kteří stojí proti třem slovinským (bez uvedení jména ani jiné informace), ale také doplňuje tuto situaci drobnou poznámkou o tom, že největší naději má kandidát, jenž se přátelí s jistým hrabětem. Kupodivu v tom nevidí žádný střet zájmů či nekalou soutěž, každý ať se probojuje jak může. Opět ukázka rozdílného způsobu myšlení ve srovnání s dnešní dobou.

Stále se zde popisuje aktuální vývoj živnostenského zákona. Toto téma Chebané sledují

22. SOkA Cheb, Egerer Zeitung 20.2.1895,s. 2.

opravdu velmi pečlivě, a ačkoli jej pisatelé nijak blíže nekomentují, je zřejmé, že jsou informace z této oblasti velmi žádané, což opět ukazuje na skupinu živnostníku, do které většina chebských čtenářů spadá.

Tentokrát upoutala žurnalistu i zvláštní situace ve Francii, kam byl přeložen italský velvyslanec doposud sloužící v Londýně. Na tom by nebylo nic zvláštního, pokud by ovšem tento diplomat nebyl velmi protifrancouzsky zaměřen, což sám údajně několikrát dokázal při veřejných projevech, kdy se velmi nelichotivě vyjadřoval o francouzských způsobech chování. Autor vyjadřuje údiv nad tím, proč Itálie právě tohoto muže do Francie vyslala, neboť je přece v jejím zájmu zachovávat s touto velmocí co nejlepší vztahy. Je vidět, že jak autor, tak následně určitě i čtenář, se snaží pochopit diplomatické kroky státníků. Přemýšlí nad politickými souvislostmi a vztahy mezi jednotlivými státy. Velmi se v této době již rozšířily jeho obzory a získal značný přehled o světovém dění.

A na závěr ještě nezbytné zkritizovaní Čechů, tentokráte za nevhodné chování při zasedání českého zemského sněmu, který právě skončil své šestileté funkční období. Při této příležitosti si mladočeši nenechali ujít možnost vyjádřit své opoziční postavení a proto seděli v případě, kdy měli vstát, a naopak. Touto zprávou opět obdržel čtenář svou nezbytnou dávku protičeské nálady, bez které by se tyto noviny patrně neobešly a kterou by jistě již navyklý čtenář postrádal.

Prvomájového dne se autor pro tentokrát nepouštěl do žádných rozsáhlých politických informací ani komentářů.[23]

Ocitáme se pouze na shromáždění školského spolku, kde místní poslanec podrobil ostré kritice situaci Němců za úřadování nynější vlády a označil ji za trpkou. Praktickým problémem se stalo předání právě školního spolku do veřejné správy. Autor souhlasí s přednášejícím, že dokud byla u moci koaliční vláda, žili Němci za výhodnějších podmínek něž s Taaffeho kabinetem. Chebští měšťané si při tomto článku ulevují ze svého vzteku na vládní opatření, obávají se, že nová vláda začne upřednostňovat české veřejné školy a první krok k tomuto vidí již v zavedení slovanských gymnázií ve Slezsku. Přesně podle pomyslného hesla: co je české to je špatné. Na závěr je vyslovena poněkud výhružná věta o tom, že by možná bylo dobré probudit vlastenecké cítění obyvatelstva, aby se vládě ukázalo, na jak nebezpečnou půdu svou politikou vstupuje, neboť posledními volbami se povážlivě přiblížila čechizace Vídně.

Třetí číslo tohoto ročníku bylo tentokrát uveřejněno v této s rubrice neobvyklým obsahem.[24]

Z prostředí Rakouska-Uherska jsou zde zveřejněny pouze dva dopisy, které zástupci levice a českých Němců odeslali poslanci von Plenerovi. Oba jsou téměř totožného znění, kdy vyjadřují tomuto muži hluboké díky za dvacetiletou úspěšnou a oddanou službu a celou řadou ponížených proseb se jej snaží přesvědčit, aby se po případné krátké pauze na

23. SOkA Cheb, Egerer Zeitung 1.5.1895,s. 3.
24. SOkA Cheb, Egerer Zeitung 10.7.1895,s. 1-2.

podzim do své funkce vrátil. Tvrdí dokonce, že rakouská politika nemá v současné době žádné srovnatelně silné osobnosti a jeho pomoc je téměř životně nezbytná. Oba dopisy jsou psány ve velmi uctivém tónu. Dokazují tak, jak ohromné váze a úctě se v tehdejší době poslanci těšili. Jak si lidé považovali jejich dlouholeté práce, pokud ji vykonávali svědomitě a oddaně. Krásně tyto dopisy zapadají do povahy chebských měšťanů. Pokud se někdo, v tomto případě tedy veřejný zástupce, ve své práci osvědčí, získá si jejich úctu a věrnost. Chebané nemění příliš své názory, jsou až téměř slepě věrní.

V předposledním čísle tohoto roku se dostáváme těsně za polovinu září.[25]

Převážnou většinu rubriky obsáhl doslovný přepis dopisu Františka Josefa I. císaři Vilémovi. Jeho obsahem je především vyjádření potěšení rakouského císaře za pozvání na vojenské manévry, které považoval za důkaz spřátelení obou armád. Vychvaluje císaři Vilémovi proslulost jeho armády. Tomuto dopisu byl přikládán velký poltický význam, neboť dokazuje hloubku přátelství mezi Rakouskem a Německem. Velký ohlas vzbudil tento dopis v Itálii. Císař chtěl světu dát najevo, že jeho účast na manévrech byla více než zdvořilostí a ruská a francouzská diplomacie by si měla uvědomit sílu tohoto mocného spojenectví. Toto veřejné poselství nebylo určeno jen státnickým kruhům, ale ujišťovalo i běžné obyvatelstvo monarchie, že jsou součástí silného společenství, jehož postavení na mezinárodním poli je velmi silné a je nepravděpodobné, že by se proti nim jen tak někdo odvážil. Má poskytnou pocit jistoty a stabilního postavení státu a zároveň taky dokázat, jak schopná vláda a panovník v čele tohoto státu stojí.

Politický rozhled z konce listopadu 1895 patří jistě mezi jedny z nejpodařenější,[26] jak z našeho pohledu, tak jistě z pohledu dobových čtenářů.

Autor zde prokázal notnou dávku humoru, když se rozepsal o nově vzniklém, Čechy vydávaném, časopisu La Nation Tchéque, kterým se údajně vydavatelé snaží poučit lid celé zeměkoule o velikosti českého národa. Jelikož ale dobu, kdy získá český jazyk nad světem vládu, autoři teprve očekávají, pochlebují zatím Francouzům. Tento časopis byl rozeslán na množství adres zdarma, některá místa určení však neunikla autorovým uštěpačným poznámkám. *„Že toto dílo obdržel patologický ústav ve Freiburgu ještě chápeme: je to přece ukázkový příklad patologického jevu. Obtížnější jsou spekulace u říšského zdravotního úřadu v Berlíně. Měl by tam snad zaslaný literární pacient dezinfikovat?“*[27] V tomto čísle nedostala prostor žádná jiná informace z habsburské monarchie, autor si nenáviděné Čechy opravdu podal se vším všudy. Neopomněl zmínit ani Dr. Holuba, jemuž prý byl určitě plátek dodán, aby jej rozšířil mezi černochy. Stručně řečeno, celý tento článek je jedno velké a nutno dodat, že podařené zesměšnění českého obyvatelstva. Přímo z něj číší povýše-

25. SOkA Cheb, Egerer Zeitung 17.9.1895,s. 2-3.
26. SOkA Cheb, Egerer Zeitung 27.11.1895,s. 3.
27. *„Dass ein Pathologisches Institut in Freiburg das Werk erhält, begreift man ja ohne weiters: ist es doch ein Ausbund pathologisch interessanter Erscheinungen. Schwieriger fällt die Vermuthnung beim Reichs Gesundheitsamte in Berlin. Soll der eingesandte literarische Patient dortselbst vielleicht desinfiziert werden?“* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 27.11.1895,s. 3.

nost a sebejistota českých Němců a speciálně tyto dvě vlastnosti padají v Chebu téměř vždy na velice úrodnou půdu.

Aby se neřeklo je uvedena i jedna zmínka o zahraničí, v tomto případě o Turecku. Kromě detailního popisu turecké situace, se autor tentokrát i lehce dotýká úvah, kam až sahá moc velmocí a jejich zasahování právě například v turecké oblasti. Můžeme zde vypozorovat jakýsi respekt před světovými velmocemi, ale zároveň i vědomí, že autor i čtenáři patří k jedné takové mocnosti a to je v napjaté evropské politice jistě výhodou.

2.6 Zánik rubriky Politický rozhled v ročníku 1905

První vybraný výtisk byl vydán začátkem druhé únorové půle.[28]

Rubrika Politický rozhled v tomto čísle zcela chybí. Místo ní je zde několik velmi rozsáhlých článků o významných politických událostech, jako například Kossuthova návštěva u císaře či revoluce v Rusku. Od stručného komentáře se dostáváme k rozsáhlému rozboru daného tématu a místo množství konkrétních údajů jde spíše o zasazení do obecných souvislostí. V tomto čísle je zpracování politických zpráv na první pohled naprosto odlišné.

Na konci dubna vyšlo další námi rozebrané číslo těchto novin.[29]

Hlavní zmínka z rakouského prostředí se opět týká zasedání říšského a zemského sněmu. Na pořadu dne byly velmi časté otázky ohledně celních poplatků a živnostenského zákona. Pro čtenáře je snad nejzajímavější otázka státního rozpočtu, neboť konkrétně chebští měšťané jsou přesvědčeni o plýtvání vlády, které umožňuje stále větší výběr daní z jejich kapes. Toto však není pouze místní dobový jev, obdobné pocity jsou shodné pro všechna období moderní doby. Zajímavé je také, že zasedání zemského sněmu trvají například měsíc. V dnešní době naprosto nemyslitelná věc, v tehdejší době samozřejmost. Když shrneme informace z toho článku, bez ohledu tedy na konkrétní údaje, pak lze říci, že nejdůležitější z jednání byly pro běžného občana otázky peněz a živnostenských zákonů, které pro většinu čtenářů ovšem znamenaly zákony pro jejich práci a tudíž také ve výsledku peníze.

Ze zahraničních témat se věnuje toto číslo podle nadpisu válce ve východní Itálii. Spíše se zde ale čtenář dočte, opět až zbytečně detailně, o přesunech a sdružování ruských vojsk a jejich útocích u japonského pobřeží. Autor předpokládá u čtenářů velmi důkladnou zeměpisnou znalost vzdálených území. Chrlí jeden místní název za druhým, což společně se neustálým přesunem různých vojsk pod vedením různých velitelů je opravdu náročné sledovat, obzvlášť když je autor opravdu nijak neupřesňuje a nezařazuje. Navíc se zde čtenář nedočká ani žádného obecného zhodnocení, například v čí prospěch se tedy situace prozatím vyvíjí, jaké má současná situace důsledky pro mezinárodní obchod apod.

Třetí vybraný fejeton spadá do druhého červencového týdne.[30]

V tomto čísle jsou opět politické zprávy uváděny zvlášť a rubrika Politický rozhled se

28. SOkA Cheb, Egerer Zeitung 18.2.1905, s. 1-2.
29. SOkA Cheb, Egerer Zeitung 29.4.1905, s. 1-2.
30. SOkA Cheb, Egerer Zeitung 10.7.1905.

zde tedy vůbec ani do budoucna neobjevuje. Kromě drobný zpráv např. o úmrtí vídeňského profesora či demonstraci studentů u Mickiewiczova pomníku se zde můžeme začíst do rozsáhlé zprávy o posledním zasedání říšské rady, kde se událo mnoho zajímavého. Byla schválena obchodní smlouva s Německem a schváleny úvěry na výstavbu alpské železnice. Obzvláště vesele byl údajně čten projev budapešťských obchodníků o celní separaci, ve kterém ovšem autoři bod po bodu uváděli všechny nevýhody tohoto dělení. Jeden vídeňský list dokonce prý spekuloval nad tím, že tyto nevýhody byly uvedeny schválně, neboť se obchodní komora pouze neodvážila vyslovit pro společný celní prostor. Toto tvrzení je při nejmenším zajímavé a z dnešní pohledu neuvěřitelné, je otázkou zda to v tehdejší době patřilo mezi používanou taktiku. Co se již zmíněné alpské dráhy týče, musel být těžce překováván odpor mladočechů. Čeští zástupci jsou zde opět uvedeni jako bránící pokroku, obzvláště na území osídleném německy mluvícím obyvatelstvem, snažící se navíc prosadit zestátnění vodních cest. Čeští a polští zástupci jsou uváděni jako hamižní Slované, snažící se z každého návrhu maximálně profitovat, kdežto Němcům, jak jsme se již dočetli dříve, údajně leží na srdci především blaho občanů. Setkáváme se tedy s případem, kde se autor obrací nejen proti Čechům, což je zde obvyklé, ale i proti jiným Slovanům. Národností nepokoje v monarchii se evidentně rozrůstají.

Předposlední vybraný exkurz nás zavádí do druhé zářijové půle.[31]

Opět se zde také setkáváme s projevem úcty obyvatel vůči panovníkovi a jeho rodině, která je zde projevena článkem o pomníku na památku oblíbené císařovny. Chebští panovníka a jeho pravomoci ve svých komentářích prakticky nikdy nezpochybňují a projevují mu upřímný respekt. Sice si velmi chrání svá práva na možnost zprostředkovaného spolurozhodování, ale na druhou stranu se nikdy nepouštějí do kritiky panovníka a jsou vůči němu a jeho činům až slepě tolerantní.

Zahraniční informace jsou opět v pozadí a jsou uvedeny jen v podobě apolitických nedatových zmínek o různých zajímavostech. Evidentně v tomto roce zaměstnává chebské měšťany daleko více domácí politická scéna než zahraniční, nebo se již situace na mezinárodním poli stala tak komplikovanou, že pokud se k jejímu rozboru autoři odhodlají, pak v rozsahu samostatného a rozsáhlého článku.

Hodnocení vybraných čísel ukončíme v posledních listopadových dnech roku 1905.[32]

Autora zaujala především dohoda německých a českých nacionalistů se sociálními demokraty o soukromých železnicích, na jejichž výstavbu je potřeba získat patřičnou koncesi, přičemž státní dráhy se snaží konkurovat přislíbením dvacetiprocentního navýšení mezd. Spíše než konkrétní informace je důležitý tón autora, který sleduje debatu velmi pozorně, neboť tyto informace mohou mít pro čtenáře, kterými jsou nezřídka podnikatelé a obchodníci značný praktický význam. Pro střední a nižší vrstvy městského obyvatelstva zase přináší informaci o zlepšení pracovních i platových podmínek a zavedení invalidního pojištění.

31. SOkA Cheb, Egerer Zeitung 18.9.1905.
32. SOkA Cheb, Egerer Zeitung 27.11.1905, s. 1.

Snaží se tedy, aby svým článkem vzbudil zájem a zároveň poskytl informace co největší skupině obyvatelstva.

Dále se žurnalista věnuje velmi populárnímu a diskutovanému tématu volebního práva. Veřejnost silně toužila po zavedení všeobecného, přímého a rovného hlasovacího práva, a k tomuto se hlásili i chebští měšťané, neboť chtěli větší možnost ovlivnit politické dění v zemi, i když tedy prostřednictvím volených zástupců. Opět se zde ale neopustil protičesky zaměřený komentář, kdy českým zástupcům pisatel vyčetl přílišné oddělování politických a hospodářských otázek. Zkrátka, silně nacionální cítění přetrvává a spíše ještě nabývá na intenzitě, navíc u Chebanů, kteří měli již historicky s Čechy často co dočinění, získává až nečekaně velké rozměry.

Zahraničních událostí uvádí autor v tomto vydání naprosté minimum a navíc je nijak blíže neuvádí a nekomentuje.

2.7 Celkové zhodnocení

Chebští měšťané se o politické dění v habsburské monarchii i v zahraničí velice živě zajímali. Postupem času získali i větší rozhled a stali se na tehdejší dobu poměrně dobře informovanými.

Zajímali se o zprávy ze zemského sněmu a říšské rady a zasedání, kde je především zajímala otázka financí, daní a živnostenských zákonů. Tyto informace měly praktický vliv na jejich životy a proto byl samozřejmě zájem sledovat vývoj situace. V zahraničních zprávách si chebští čtenáři našli v každém období oblíbené děje, které sledovali spíše jako zábavný příběh na pokračování než jako politický vývoj v zahraniční zemi, jako příklad můžeme uvést boje alfonsistů a karlistů ve Španělsku, kdy se král Alfons stal výslovným miláčkem místního obyvatelstva, neboť představuje stranu liberálů.

V politických zprávách je jednoznačně nejvýraznější nacionalismus, jak autora tak čtenářů. Prakticky v každém čísle je velmi ostře zkritizována nějaká událost, která se na politické scéně odehrála a v níž působili Češi jako původci něčeho negativního. Chebané si pomocí politiky silně ventilovali svou nenávist a národnostní nesnášenlivost převážně právě vůči Čechům, v menší míře však i ostatním slovanským národům.

Jelikož většina zpráv není komentována a je psána suchým, čistě informativním způsobem, potom lze usuzovat, že ty zprávy, které autor doprovodil rozčíleným komentářem, na něj musely zapůsobit opravdu velkou měrou.

Čtenáři těchto zpráv museli být vzdělaní a inteligentní lidé, schopní dobře pochopit politické souvislosti a zařadit si je. Nechávali se však autorem velmi snadno ovlivnit a přejímali jeho zveřejněné názory. Většinou se jednalo o rozhořčení nad upíranými právy či zvyšujícími se daněmi a poplatky, ale především o silně protičeské, někdy až agresivní názory. Ty by se také daly označit za obecně nejčastější náplň rubriky. Pokud se projevily pozitivní emoce, pak například v projevu úcty a díků oblíbenému poslanci, jenž dobrovolně opouštěl svou funkci.

V dnešní době se od zpravodajství očekává maximální možná objektivita, v této době se ovšem očekávalo, že některé zprávy budou podávány hodně subjektivně, neboť tak pomá-

haly čtenářům utvořit si názor, pro který neměli kvůli minimální informovanosti dostatek podkladů, aby si jej vytvořili bez autorovy pomoci.

Kapitola 3

Fejetony

Z ročníků 1865, 1875, 1885, 1895 a 1905 bylo vybráno vždy po pěti pokud možno různorodých fejetonech. Z nich bylo možno vypozorovat zajímavé informace, jako jsou například základní témata, která se objevují pravidelně, specifičnosti jednotlivých ročníků, změny názorů autorů a tedy i čtenářů na zhruba stejné témata v průběhu těchto let apod. Bohužel případná snaha přiřadit dané fejetony ke konkrétním autorům by byla velmi náročná, jestli ne přímo nereálná, neboť jsou často podepsány pouze monogramem či iniciálou a v mnoha případech jakýkoli podpis zcela chybí.

I když je fejeton odehrávající se na nějaké velmi vzdáleném, téměř exotickém zahraničním místě v každém ročníku evidentně nepostradatelný, nenajdeme těchto fejetonů více než vždy pouze několik málo v daném ročníku. Je pravděpodobné, že tomu tak není proto, že by to nebylo zajímavé téma, ale spíše chybí možnost osobního navštívení těchto míst, popřípadě získání dostatečných informací o nich, což se ovšem s postupem času viditelně zlepšuje. Tomu nasvědčuje i fakt, že v ročníku 1895 už se jejich množství zvětšuje a objevují se například 2 fejetony o Americe.

Téma lásky se ve velkém množství objevuje ve vybraných ročnících až od roku 1895. V prvním ročníku dokonce nenajdeme ani jeden takto zaměřený fejeton. Autoři si v počátcích zřejmě ještě netroufají pustit se do citlivého, do určité míry osobního a řekněme „familiárního“ tématu; cítí, že by to v této době bylo ještě jaksi nepatřičné. Přestože fejetonisté k psaní o lásce sbírají odvahu až s postupem doby, psaní o věcech jako jsou jatka, pohřební vozy, jídlo uvařené ze zbytků ze smetiště apod. jim dobová mentalita umožňuje bez toho, aby se nad tím někdo pohoršoval.

Ve všech ročnících najdeme několik fejetonů, rozdělených obvykle do dvou čísel, ale pouze v ročníku 1885 se objevují ve velké míře 4 až 5 dílné fejetony, obvykle ve vydáních následujících hned po sobě. Tento model se zdá se neosvědčil, neboť v ročníku 1905 se opět vydavatelé vrátili k starému prověřenému způsobu povětšinou dvoudílných článků.

Převážnou většinu tvoří hlavně v pozdějších ročnících humoristické příběhy, zasazené do různých (nejlépe přímo neobvyklých) prostředí, avšak téměř vždy s určitým ponaučením jako např. dávejte si pozor na podivné služebnictvo, opatrně s mužskou ješitností atd. Časté jsou také snahy o vědecké ale zároveň pro čtenáře pochopitelné vysvětlení různých přírodních jevů či příběhy o moderních technických vynálezech, většinou ovšem doplněné nostalgickou větičkou o „starých dobrých časech“.

Naprosto chybí politická témata. Pokud už se objevují, tak je to například strohé a objektivní vysvětlení systému administrativy kraje a nebo v době, kdy je aktuální téma války

či vojenského konfliktu se objevují jen okrajově politicky laděné fejetony, mající kupříkladu ospravedlnit vojenskou špionáž.

3.1 Fejetony ročníku 1865

V tomto ročník jsou ještě fejetony zařazovány jen zhruba ve třetině čísel v nepravidelných intervalech. Je velmi citelný značný odstup autorů od osobnějších témat, jejich odměřenost a nesmělost. Nenajdeme zde žádné fejetony o lásce, mateřství či ženských právech. Je patrné, že se obsahová stránka novin ještě spíše formuje a žurnalisté se pokoušejí sestavit rubriky, o než by mohl být mezi čtenáři z řad městského obyvatelstva zájem. I u fejetonů je znát jistá nevyzrálost a jsou spíše občasným doplňkem vycházejících novin, než že byly plnohodnotnou a pravidelnou součástí.

Články jsou buďto přímo nazývány jako „úvahy" či „rozjímání" na dané téma (*Rozjímání navrátivšího se Chebana v č.2),*[1] či naopak mají striktně praktické zaměření (*Jak máme topit! v č.21,*[2] *O obecním zastupitelství v č.45).*[3] Téměř polovina témat se zaobírá přírodou či přírodními jevy (*Krupobití* v č.37,[4] *Rosa* v č.31).[5]

Jako i v následujících letech, ani v tomto ročníků nechybí jeden fejeton ze vzdálené, běžně nedostupné země, v tomto případě tedy z Británie (*Uhelný popel Londýna* v č.5).[6]

První fejeton nese název *Rozjímání navrátivšího se Chebana,*[7] který ve svém příspěvku popisuje bezprostřední pocity a dojmy při návratu do rodného města. S notnou dávkou patosu popisuje všechny změny, které jej na první pohled upoutaly. Nabízí se však otázka, jestli tento fejeton byl skutečně napsán dojatým vracejícím se rodákem, nebo zda byl napsán některým ze fejetonistů s cílem upozornit na rozrůstání a vývoj města, čemuž by nasvědčovaly některé formulace.

Autor obdivuje na tehdejší dobu moderní tvář města, o kterou se dle jeho názoru nejvíce zasloužila železnice a stavba nové nádražní budovy, která v očích soudobých pozorovatelů budila zdání velkoleposti. Jak říká autor: *"To dobré přijde někdy pozdě, ale přijde to."*[8] Autor vidí v železničním spojením téměř by se dalo říci spásu svého rodného města, které bylo v dřívější době spíše opomíjeno. Pozastavuje se i nad jistými detaily, které by dnešní autoři pravděpodobně kvůli určité nevhodnosti přešli bez poznámky. Naším úkolem je ovšem podat reálný obraz tehdejší společnosti, proto nelze tyto jakkoli drobné informace přeskakovat. Obdivně se tedy rozepisuje o moderním pohřebním voze, který vidí v kolemjdoucím pohřebním průvodu, a upozorňuje, že již bylo na čase upustit od starých nevhodných způ-

1. *Betrachtungen eines heimgekehrten Egeranes.* Podepsáno „g". SOkA Cheb, Egerer Anzeiger 12.1.1865, s. 2.
2. *Wie sollen wir heizen!* Podepsáno Stamm. SOkA Cheb, Egerer Anzeiger 25.5.1865, s. 2.
3. *Uiber die Bezirksvertretung.* SOkA Cheb, Egerer Anzeiger 9.11.1865, s.2.
4. *Der Hagel.* Podepsáno F. SOkA Cheb, Egerer Anzeiger 14.9.1865, s. 2. a SOkA Cheb, Egerer Anzeiger 21.9.1865, s. 2
5. *Der Thau.* SOkA Cheb, Egerer Anzeiger 3.8.1865, s. 2.
6. *Die Kohlenashe Londons.* SOkA Cheb, Egerer Anzeiger 2.2.1865, s. 2.
7. *Betrachtungen eines heimgekehrten Egeranes.* Podepsáno „g". SOkA Cheb, Egerer Anzeiger 12.1.1865, s. 2.
8. *„Das Gute kommt manchmal spät, jedoch es kommt doch!"* SOkA Cheb, Egerer Anzeiger 12.1.1865, s. 2.

sobů zacházení se zemřelými. Upozorňuje také na nová hygieničtěji zařízená řeznictví a patřičné upravení jejich styku s jatky. Dále zmiňuje vůz s hnojem, který projíždí kolem připravovaného plynového osvětlení místních ulic. Hodnotí vhodně zvolená místa investic, jako je například nově zbudovaná Nádražní ulice, které jistě zapůsobí patřičným dojmem jak na domorodé obyvatele, tak na cizince, kteří přicházejí za nějakým účelem do jejich města. Bylo by samozřejmě s ohledem na dobu téměř nepřípustné, aby se pisatel nijak nezmínil o rekonstruovaném farním kostele, a nepřímo vybídl k jeho návštěvě každého čtenáře, následně pak o nové budově gymnázia a o založení tělovýchovného a pěveckého spolku.[9] Vyslovuje také naději, že z nově opravených či zbudovaných částí města budou nadále vyrůstat nové městské čtvrti.

Chebský měšťan nám v tomto článku ukazuje, jak citlivou záležitostí byl v tehdejší době návrat do rodného města, jak značné emoce vyvolával. Budeme-li tedy věřit tomu, že je tento článek skutečně dílem rodáka, který se vrací do města, pak se tedy autor dobrovolně vzdává objektivnosti a nechává se zaslepeně unášet kladným hodnocením veškerých novot ve městě. Místní čtenář mu to samozřejmě s laskavým úsměvem odpouští, protože tento euforický pocit je mu známý z osobní zkušenosti a má pro něj tedy značné pochopení. Přestože mu tento fejeton nepřináší žádné nové informace či zajímavosti, má na čtenáře doslova hřejivý účinek.

V následujícím fejetonu s názvem *Uhelný popel Londýna vsadil autor na osvědčený fakt,*[10] že témata z cizího vzdáleného prostředí čtenáře přitahují. Svůj článek uvádí jakýmsi krátkým exkurzem po několika celosvětově významných historických památkách, na jejichž příkladu chce ukázat, že staré časy po sobě zanechaly památky hodné obdivu, kdežto moderní doba po sobě spíše zanechává zdevastovanou krajinu a zničené životní prostředí. Tuto situaci se pokouší čtenáři přiblížit na následujících řádkách pravě na příkladu Londýna a jeho službě odvážení popela z domácností a podniků do městské jámy k tomuto určené na londýnském předměstí.

Není potřeba říkat, že toto úložiště popela jistě není veselým místem. Autor podrobně rozebírá, co všechno místní pracovníci v popelu nacházejí a jakým způsobem je s tímto dále nakládáno. Popel je tedy prosíván a tříděn; jemný popel je dále odvážen do cihelen, rostlinné zbytky se nechávají rozložit a prodají se jako hnojivo, mršiny jsou rychle staženy z kůže a také prodány. Dále se tento zbylý popel drtí. Rozdrcené střepy jsou používány na stavbu nových silnic, nalezené kosti se spotřebovávají při výrobě lepidla, zbytky skla putují do sklářských hutí, staré boty jsou posílány ševci, který je ve většině případů opraví, jako by byly téměř nové. Dělníci pracující na této jámě si mohou nalezené předměty dle svého uvážení ponechat. Ne všechny kosti jsou tedy určeny k výrobě lepidla, ale příležitostně poslouží dobré úlovky k uvaření nedělního oběda znamenité chuti. Vskutku dnes nepříliš vábná představa. Autor na konci vyslovuje svou obavu, jakých ohromných, strašlivých rozměrů by mohla tato jáma dorůst, pakliže by se stále pokračovalo v jejím plnění.

9. Budovu gymnázia autor z neznámých důvodů zasadil do Nádražní ulice, tam ale ve skutečnosti nikdy žádná škola (ať už jakéhokoli stupně výuky) nestála a dodnes nestojí.
10. *Die Kohlenashe Londons.* SOkA Cheb, Egerer Anzeiger 2.2.1865, s. 2.

"...toto odvětví průmyslu je takové, jakým ho Londýn stvořil - princip světového obchodu a světové centralizace."[11]

Na rozdíl od prvního článku zde autor jasně poukazuje na zápory průmyslového rozvoje civilizace. Vyjadřuje tak dozajista časté obavy tehdejších lidí o přírodu a jakousi "čistotu a idyličnost" jejich života. Přibližuje jim tímto onen hrozivý šedivý obraz průmyslového velkoměsta, v tom případě ztělesněného Londýnem, nad kterým slunce nesvítí a zeleň vytlačily rozvíjející se průmyslové podniky, které zahalily dříve jistě krásné město do neproniknutelného dýmu, který dusí ubohé tamější obyvatele. I tento článek postrádá objektivnost, ovšem v tomto případě to způsobuje zaslepující rozčilení autora zvedajícího varovný prst před přílišným zaměřením se na průmysl.

Další fejeton pojmenovaný *Jak máme topit!* je již podle názvu zejména praktického zaměření.[12] I přes některé téměř poetické odbočky k romantickým představám o tom, že žena je pro domácnost a rodinný krb stejně tak důležitá jako slunce pro život, se zde autor soustředil především na rady ohledně jedné z praktických stránek běžného života a tou je v tomto případě topení a vytápění.

Jsou zde vyjmenovávány všechny možné druhy topiva, včetně hodnocení jeho vhodnosti pro různé možnosti použití. Autor si klade za svůj cíl poradit čtenářům, jaké topivo je vhodné zakoupit na zimu, ale skutečnou konkrétní radu na vyřešení tohoto problému bychom zde hledali jen velmi těžko. Z celého článku nakonec vyplyne jen ta informace, že je nejlepší zakoupit si ten druh topiva, který je v daném místě nejdostupnější a nejlevnější - tedy žádné převratné řešení. Jen asi jako obrázek maximální možnosti výběru je zde uveden příklad Vídně, kde jsou běžně dostupné všechny druhy topiva a domácnosti si tedy mohou bez problémů dovolit využívat každý druh na to, k čemu je nejvhodnější. Nelze autorovy nevytknout, že si zde pokládá mnoho zajímavých otázek, ale již k nim neuvádí žádné odpovědi, přestože by čtenáře jistě, můžeme-li takto soudit, velmi zajímaly. Proč například je každý rok pro uvaření toho stejného kusu masa potřeba delší doba a větší spotřeba topiva? Odpověď žádná. K úplnému čtenářovu uvědomění si jeho bezmocnosti po přečtení tohoto článku si autor neodpustí alibistickou poznámku o tom, že přese všechnu snahu není nikdy možné naučit se vybrat vždy správný druh topiva a maximálně využít své prostředky do vytápění vložené. Snad jediná informace, která by se z tohoto vcelku zbytečně dlouhého fejetonu dala považovat za skutečně konkrétní radu je ta, že koupi dřeva si má pán domu obstarat sám nebo ji svěřit důvěryhodnému prostředníkovi, nikdy ji však nemá nechávat na samotném zpracovateli dřeva, neboť ten si nerad rozhází dobře urovnané dřevo proto, aby ho prodal prvnímu zájemci a pro další tak zároveň omezil svou nabídku. Ani v tomto článku nechybí ona nepostradatelná výtka v zájmu ochrany přírody, kdy autor nabádá k úspornosti, která šetří jak přírodu tak v neposlední řadě peníze.

Autor psal tento článek s jistě dobrým úmyslem usnadnit lidem důležité rozhodnutí o nutném investovaní jejich peněz, ale o tom, že měl kýžený dopad, můžeme s úspěchem

11. *„…ein Zweig der Industrie ist, welche London geschaffen hat, - das Princip des Welthandels und der Weltcentralisation."* SOkA Cheb, Egerer Anzeiger 2.2.1865, s.2.
12. *Wie sollen wir heizen!* Podepsáno Stamm. SOkA Cheb, Egerer Anzeiger 25.5.1865, s. 2.

pochybovat. Nelze mu upřít snahu napsat opravdu užitečný článek, ale v tomto případě evidentně autor spíše zveřejnil své otázky, místo aby na ně konstruktivně vymyslel nebo našel odpovědi. Pisatel přecenil své možnosti a čtenářovi místo dobré rady poskytl tak akorát pocit bezmoci.

Čtvrtý fejeton nese všeříkající název *Krupobití.*[13] Autor se zde zabývá historií tohoto přírodního úkazu, snaží se vysvětlit jeho vznik, výskyt, i možnosti, jak mu předejít. Z tohoto textu silně sálá duch doby, kdy se věda jako taková začala teprve pořádně rozvíjet a skutečných vědeckých faktů, které nám dnes připadají běžné a všeobecně známé, bylo dokázáno skutečně poskrovnu.

Do podrobností zde nalezneme rozebráno, jakým způsobem, díky přítomnosti elektrického náboje, dochází v mracích ke vznikům krup. Je zde vyjmenováno množství konkrétních příkladů z historie, kde se uvádí na jakém místě, v kterém roce a jak veliké kroupy spadly, samozřejmě včetně toho, jakou způsobily škodu na majetku. Autor se zde snaží o jakýsi populárně vědecký rozbor a ve výsledku je vcelku úspěšný. Soudobý čtenář si byl po přečtení schopen udělat představu o tom, jak kroupy vznikají, i když z našeho dnešního pohledu je zdůvodnění toho dozajista naivní, nepřesné a velmi primitivní. Přesto i my se zde dovídáme několik zajímavých poznatků, jako například, že ve snaze uchránit se proti krupobití vymysleli lidé zařízení, které by se dalo nazývat „krouposvod“, to ovšem nemělo žádný účinek.

Hned dvěma prvními slovy, které zní *zděšení venkovana*, se autor silně vymezuje vůči určitým společenským vrstvám, a jednoznačně a arogantně ukazuje, že se považuje za vzdělaného měšťana, který nepodléhá prostému strachu z přírody, ale pátrá po příčinách jevů a je schopen je pochopit. Nemůžeme mu ale upřít tu skutečnost, že on právě opravdu je ten, kdo se snaží pomocí vědy odhalit podstatu věci, i když možná jen díky tomu, že mu méně časově náročný a otevřenější městský život toto umožňuje.

Pátý článek se jmenuje *O obecním zastupitelství*a nepatří mezi úplně typické fejetony.[14] Autor zde v krátkém úvodu konstatuje, že mnoho jeho spoluobčanů je pravděpodobně nedostatečně informovaných o působnosti okresních, obecních a dalších zastupitelství, takže jistě s povděkem uvítají nějaké bližší informace.

Po tomto uvedení následuje už jen strohý popis činnosti úřadů, citace paragrafů a možnosti, které dávají. Dočítáme se zde, za jakých právních okolností se můžou obce slučovat, jak se řeší vzájemné spory obcí v daném okrese, jak se nakládá s obecními příjmy, jak vysoké jsou daně a co vše podléhá schválení konkrétních zastupitelstev. Dále je zde také v několika bodech uvedena informace, ve kterých případech je nutná ještě komunikace okresního zastupitelství s nadřazeným zemských sněmem. Po prostém výčtu faktických údajů článek bez jakéhokoli závěru končí.

Nejsem si jista, zda pro řadového chebského měšťana má podstatnější význam vědět,

13. *Der Hagel.* Podepsáno F. SOkA Cheb, Egerer Anzeiger 14.9.1865, s. 2. a SOkA Cheb, Egerer Anzeiger 21.9.1865, s. 2.
14. *Uiber die Bezirksvertretung.* SOkA Cheb, Egerer Anzeiger 9.11.1865, s.2.

jaké administrativní formality musí zastupitelé vyřídit v případě slučování se s jinou obcí, či přesné paragrafy. Autor chtěl jistě dokázat svou zběhlost v dané problematice, ale upřel tak článku jistou lidskost a čtivost. Tím, že zabředl do přílišných detailů a prakticky jen citování zákonů, dal průměrnému čtenáři, zvyklému na zajímavosti a příběhy, pouze dvě možnosti: buď článek pečlivě nastudovat a rozebrat nebo jej po běžném přečtení prostě nepochopit.

3.2 Fejetony ročníku 1875

V tomto ročníku nově přibývají biografické fejetony (*Vlastní biografie Christopa von Thein* v č. 42),[15] často se také dočítáme o Goethově pobytu v Chebu a jeho okolí.

Také se poprvé setkáváme s článkem o ženských právech (*Také způsob boje za ženská práva* v č. 19).[16] Je patrný také výraznější zájem o náboženskou tématiku většinou v souvislosti s poutními místy (*Pouť ke hrobu* v č. 45)[17] či církevními stavbami (*Klášter ve Waldsassenu* v č.87).[18]

Oproti ročníku 1865 se v tomto roce uveřejňují častěji, a to i bereme-li v potaz, že noviny vycházejí již dvakrát týdně. Je také možné vysledovat větší zeměpisný rozptyl fejetonů, které se již odehrávají mnohem častěji za hranicemi Chebu a jeho okolí (*Výlet do Kynžvartu* v č.82,[19] *Klášter ve Waldsassenu* v č.87).[20] Populárními jsou také dobrodružné fejetony s jistou dávkou napětí či tajemnosti (*Krotitelka lvů* v č.33,[21] *Fotografie ducha* v č.46),[22] z toho lze také odvodit správný poznatek, že striktně prakticky zaměřené téma se vyskytuje jen jednou (*Přepočítávací klíč pro metrický systém* v č.49),[23] a pokud již se autor pokusí o řekněme „vědeckou“ hypotézu je to humornou formou (*První rodiče a jejich potomci – matematický příklad* v č.24).[24]

Už podle názvu si několik fejetonů přímo troufá na zařazení do kategorie humorných příběhů, a nutno dodat, že se autorům v nemálo případech daří tomuto navnadění dostát (např. *Jak pan Kippert přišel ke své paní* v č. 55).[25]

První z těchto fejetonů nese název *Také způsob boje za ženská práva*.[26] Zde autor Adalbert Lorenz polemizuje ve fiktivním rozhovoru, zda je dobré dát ženám hlasovací právo.

15. *Selbstbiographie Christoph´s von Thei.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 26.5.1875,s. 1-2.
16. *Auch ein Kampf fürFrauenrecht. Von Adalbert Lorenz.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 6.3.1875, s. 3. a SOkA Cheb, Egerer Zeitung 13.3.1875, s. 2.
17. *Die Wallfahrt ins Grab.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 5.6.1875,s. 1-2.
18. *Das Kloster Waldsassen. Von M.Geiger.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 30.10.1875,s. 1-2.
19. *Ein Ausflug nach Königswart. Von Michel Geiger.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 13.10.1875,s. 1-2.
20. *Das Kloster Waldsassen. Von M.Geiger.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 30.10.1875,s. 1-2.
21. *Das Löwenbändigerin.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 24.4.1875, s. 1-2.
22. *Geister-Photographie.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 9.6.1875, s. 1-2.
23. *Umrechnungsschlüssel für das metrische System.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 19.5.1875, s. 1-2.
24. *Die ersten Eltern und ihre Nachkommen (Ein mathematisches Exempel.) Von B.Z.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 24.3.1875, s. 3.
25. *Wie Herr Kippert zu seiner Frau kam.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 10.7.1875, s. 3.
26. *Auch ein Kampf fürFrauenrecht. Von Adalbert Lorenz.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 6.3.1875, s. 3. a SOkA Cheb, Egerer Zeitung 13.3.1875, s. 2.

Z článku silně sálá duch vědomé mužské nadřazenosti a neochoty měnit stávající zavedený pořádek. Přece jen si musíme uvědomit, že jsme v roce 1875. Žena je vhodná prakticky jen k výchově malých dětí, ale jakmile i ty vyrostou do určitého věku, potom je svou často příliš velikou slepou mateřskou lásku pouze kazí. V tomto okamžiku samozřejmě nastupuje silný rozumný muž, který prostě ví, co je pro všechny nejlepší a jen on se o to dokáže postarat. Nelze autorovi upřít, že se snaží, ačkoli je nápadně znát, že s velkým osobním přemáháním a tudíž ne příliš věrohodně, nalézat i nějaké příklady ženských schopností. Kupříkladu, je-li žena schopna bez problémů hovořit anglicky či francouzsky, tak přece nemůže být zcela nerozumná a neschopná, a možná, ale opravdu jen možná, by zvládla i správně (tzn. rozhodně ve shodě s manželem) zvolit.

Celý tento fejeton jasně evokuje obrázek v salónku sedících a diskutujících mužů, kteří si rozhodně nedokáží představit, že by se jim žena mohla rovnat. A tento článek jistě přesně zapadá do vkusu tehdejších čtenářů, neb toto je zatím v této době (a ještě v dobách příštích) obecným názorem. A pakliže někoho napadne odvážná myšlenka na alespoň malé zrovnoprávnění žen v určité oblasti, jistě nemá na mysli všechny ženy, ale pouze vážené manželky ctihodných měšťanů, bohatých obchodníků a všeobecně uznávaných obyvatel města. Těžko tedy můžeme říci, co chtěl autor tímto článkem sdělit, na co chtěl upozornit. Nezveřejnil žádné revoltující názory, nezastává se nijak podstatněji žen, neupozorňuje na nic objevného.

Chebský měšťan, který píše i čte tyto noviny, je vcelku dosti konzervativní a je mužsky ješitný, přesto nelze upřít, že se již velmi velmi pozvolna začíná připravovat na pomalu se blížící změny, které cítí, že nastanou, a na než bude muset adekvátně reagovat.

Druhým vybraným fejetonem je vskutku roztomilé dílko *První rodiče a jejich potomci (matematický příklad).*[27] Autor se zde vážně z matematického hlediska zaměřil na vypočítání fiktivního pravidelného růstu populace a hraní si se z tohoto vzešlými čísly.

Nezbude nám než se opravdu usmát nad těmito úvahami, což vlastně plní úkol fejetonu, i když z článku je patrné, že je myšlen vážně a stejně byl i čten. Vciťme se tedy na chvíli do pocitů a názorů autora a počítejme s ním. Základním předpokladem tedy je, jak věříme, že na počátku skutečně existoval Adam a Eva a jejich příběh vyhnání z ráje. Dále předpokládejme, že měli tři děti. A stejným způsobem můžeme pokračovat dál, tzn. vždy partnerská či chceme-li manželská dvojice (jak říká autor Adamových potomků) má tři děti. A tímto jsme dokázali sestavit jednoduchý vzorec růstu lidské populace. Jak prosté!

Zde ovšem článek nekončí. Autor si velice nápaditě všemožně hraje s výsledným počtem lidí na světě. Například jak velkou plochu by zabírali, kdyby každému z nich byl určen prostor o velikosti jedné stopy čtvereční, a nebo, jak by byl vysoký sloup, kdyby se postavili na sebe. V tomto pomyslném lidském sloupu by Adam stál úplně dole a jeho nemladší potomek zcela nahoře (kde by stála Eva, nebylo uvedeno). A další nápad: co kdyby chtěl nejmladší pravnuk Adama poslat svému první prapředku telegrafem zprávu? Jak dlouho

27. *Die ersten Eltern und ihre Nachkommen (Ein mathematisches Exempel.) Von B.Z.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 24.3.1875, s. 3.

by to trvalo, než by dostal od Adama odpověď? I toto víme přesně, 20 000 let.

Co si tedy můžeme z těchto řádků vyvodit? Chebský měšťan má zájem. Má zájem o rádoby vědecké teorie, má rád zajímavé myšlenky, které by ho samotného nenapadly, ale které je bez problémů schopen pochopit. Rád přemýšlí, uvažuje, rád se baví a nebrání se hře s fakty, rád získává podněty k zamyšlení.

Třetí zvolený fejeton je pro dobu, o níž mluvíme, velice typický. Jmenuje se *Newyorská kuchařka (skutečný příběh)*.[28] Autor zde, jak již předznamenává v názvu, předkládá čtenářům údajně skutečný příběh z daleké ciziny.

Nyní by bylo namístě připomenout, že v roce 1875 skutečně nevypadal New York jak ho známe dnes. Proto i tento příběh se odehrává sice v tomto městě, ale konkrétně v rodinném domě na samotě. Zde žila rodina, která přijala do svých služeb novou mladou hospodyni Peggy, která byla velice šikovná a nikdo si na ni nemohl stěžovat, ale po jejím příchodu se začaly dít podivné věci. Často se stávalo, že někdo z osazenstva domu viděl Peggy třeba na zahradě a ona přitom byla zcela jistě v kuchyni. Nakonec byla rodina přinucena propustit Peggy, především kvůli tomu, aby si na ně ostatní lidé neukazovali, že zaměstnávají strašidlo. Pán domu byl sice přesvědčen, že jde o nemoc rozdvojené osobnosti a chtěl dívce pomoci, zájem na dojmu, který jeho rodina vzbuzuje, byl však silnější. Nedlouho potom, co nebohá dívka opustila dům, přišel k rodině detektiv a prozradil, čeho se zde stali svědky. Peggy měla hluchoněmé dvojče a pomocí něho rodinu nejen ošálila ale i okradla.

Je jen na nás do jaké míry budeme příběhu skutečně věřit, avšak plyne z něj mnoho zajímavých poznatků, co se chování a myšlení tehdejší měšťanské rodiny týče. Z tohoto fejetonu je jasně patrné, že soudobí čtenáři mají zájem o nadpřirozeno a záhady, stejně tak jako o daleké, nedostupné země. Opět se zde také vracíme k tradičnímu, již výše zmíněnému, složení rodiny. Tedy pán domu má vážené zaměstnání ve městě, je rozumný, nebojácný, rázný a přitom k rodině vlídný, oproti tomu jeho žena je ustaraná, křehká, milující matka, která nutně potřebuje manželovu oporu a pomoc v jakékoli neočekávané situaci. Dále se ukazuje, jak velký vliv mělo veřejné mínění, jak mnoho na něm lidem záleželo a jak mohlo i předurčovat jejich jednání.

Tím nejpodstatnějším na tomto článku ale bezesporu je varování druhým rodinám. Varování před tím, aby si dávaly veliký pozor na služebnictvo, a že i když opravdu má rodina dobrou vůli, tak není radno vkládat ve své podřízené přílišnou důvěru. Měšťanstvo se v tomto ohledu tedy ukazuje jako značně povýšené a přesvědčené o tom, že je toto chování na místě, jinak by se stalo obětmi proradných chudších vrstev, které ve většině případů nemají na mysli nic jiného než jejich nebohé rodiny podvést a okrást.

Předposlední vybraný fejeton nese název *Poutní místo Kneibelbach*,[29] o němž se rozepsal ve svém příspěvku Michel Geiger.

Vypráví zde o jednom z mnoha malých poutních míst v kraji, konkrétně o jednom ne-

28. *Eine Newyorker Köchin. (Eine wahre Geschichte.)* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 23.5.1875, s. 1-2.
29. *Der Wallfahrtsort Kneibelbach. Von Michel Geiger.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 4.9.1875, s. 1-3.

daleko Kneibelbachu.[30] Dle lidových pověstí zaznamenaných v místních kronikách vzniklo toto poutní místo následujícím způsobem. Za dávných dob si jeden mladý bohatý šlechtic usmyslel, že si vezme dívku, která ovšem byla zaslíbena jinému a nechtěla jeho nabídku přijmout, přestože mu to již bylo přislíbeno dívčinými rodiči. Rozzlobený zhrzený mladík tedy požádal o pomoc pekel místní čarodějnici. Rodiče dívky začalo stíhat jedno neštěstí za druhým a tak nešťastná dívka svolila k sňatku. Po jedné z večerních motliteb se jí ve snu zjevila Panna Marie a řekla jí, ať věří v její pomoc. Když tedy stál mladý šlechtic s dívkou před oddávajícím, uvědomil si, co hrozného udělal, a prosil kněze o odpuštění. Jeho duše byla omilostněna a mladík se uchýlil do kláštera, čarodějnici proměnilo knězovo zaklínání v kámen a dívka si šťastně vzala svého milého. Na památku byl na strom na tomto místě pověšen svatý obrázek. Ten byl sice dle nařízení císaře Josefa II. sundán, ale místní jej schovali a po čase opět pověsili.

Z tohoto fejetonu se dovídáme o dvou důležitých věcech, o lidových příbězích a o víře v dobro a zlo, ztělesněné nebem a peklem. Lidová vyprávění se nikdy nepřestala těšit značné oblibě a i v této době byla populární, obzvláště pokud v nich nechyběl dramatický prvek něčeho pekelného a oproti němu z nebe seslaný zázrak. Lidé si zakládali na své víře a tvrdě odsuzovali prohřešky proti jejím dogmatům. Již v době vzniku pověsti věřili, že za zlé skutky se člověk dostane do pekel, a stejně tak tomu věřili na konci 19.století, i když jistě už mnohem méně bezvýhradně a zaslepeně.

Nakonec si ukážeme lázeňský život v plné jeho kráse prostřednictvím fejetonu *Karlovarský dopis*,[31] který napsal Arthur von M. Toto dílko by se možná dalo spíše označit za cestovního průvodce po Karlových Varech.

Autor se zde barvitě a detailně rozepisuje o všech stránkách karlovarského lázeňského života, trhy počínaje, přes kapely, divadla a místní průmyslovou výrobou konče. Můžeme si z tohoto popisu vytvořit pěkný obrázek o životě v tomto městě. Je zde podrobně zmíněno veškeré možné kulturní vyžití lázeňských hostů, popis místních tržišť i vyzdvižení různých typických výrobků, které je vhodné odvést si jako suvenýry. Jedinou odlišností od běžného turistického průvodce jsou autorova vyjádření k některým velice konkrétním situacím a problémům, o kterých se zde zmiňuje. Jako příklad uveďme jeho drobné rozhořčení nad tím, že místní kapela propustila jeho oblíbenou zpěvačku kvůli neshodám s ředitelem a nahradila ji harfistou.

Z tohoto nepříliš krátkého původního článku si můžeme odvodit, jak velké popularitě se lázně těšily. Tehdejším měšťanům to připadlo jako odpovídající zábava s ohledem na jejich postavení, procházet se po kolonádách, po večerech se bavit a seznamovat při tanečních zábavách, nakupovat luxusnější zboží, užívat si nicnedělání na úrovni. Možná právě lázně nejlépe vystihují měšťany, jejich naturel a pohled na svět.

30. Pravděpodobně kvůli lidovému zkreslení názvu zde autor uvádí jméno Kneibelbach, ve skutečnosti se však jedná o poutní místo Kneipelbach nedaleko Dolního Žandova u Chebu, které je dodnes přístupné. Bohužel v roce 2006 byla z místní kapličky ukradena střecha a zvon.

31. *Karlsbader Briefe. Von Arthur von M.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 25.8.1875, s. 2. a SOkA Cheb, Egerer Zeitung 4.9.1875, s. 3. a SOkA Cheb, Egerer Zeitung 15.9.1875, s. 4.

3.3 Fejetony ročníku 1885

Jako tři hlavní témata tohoto ročníku by se dala označit příroda, výlety a historie.

V tomto ročníku se začínají více objevovat historicky zaměřená témata (např. *Vzpomínkové slavnosti na „Valdštejna" v roce 1884* v č. 1,[32] *Z chebského cechovního života* v č. 7,[33] *Císař Josef II. v Chebu a na Chebsku* v č.11.,[34] *Kroniky města Chebu* v č. 43-44 aj.).[35]

Ani v tomto ročníku nechybí fejeton s exotickým zahraničním námětem (*Malá faraonská zemička Monaco se svým kasinem „Monte Carlo"* v č.102-103).[36] Velmi často se také objevují články o ostatních místech českých zemí, většinou o Krušných horách, event. Severních Čechách (např. *Německá kolonie* v č.33, aj.).[37] Toto lze přičíst stále rostoucím možnostem v dopravě a růstu finančních možností obyvatel města, kteří si častěji mohou dovolit cestovat za čistě výletními cíly.

Tento ročník je specifický velkým počtem mnohadílných fejetonů. Zhruba třetina všech fejetonů je rozdělena do 4 nebo 5 dílů, tzn. do stejného množství čísel zpravidla po sobě následujících.

Odlišností je i minimum fejetonů na téma lásky. Stejně tak prakticky chybí tzv. ženská témata, fejetony o mateřství, mateřské lásce a ženských právech.

Zřejmě poprvé se zde využívá i článku jako agitačního prostředku, kdy jsou čtenáři, občané města, přesvědčováni, aby přispěli nejen materiálně na sochu císaře Josefa II (*Císař Josef II. v Chebu a na Chebsku* v č.11).[38] Těžko můžeme dneska rozhodnout, zda je to dílem přehnaně nadšeného vlastence či na tento fejeton mělo určitý vliv městské zastupitelstvo, jehož práce je v něm také patřičně vychvalována.

Začíná se zde také využívat ve větší míře fejetonu jako příjemného vzdělávacího prostředku, z něhož čtenář získá nové znalosti o historii města a okolí včetně pramenů k jejímu zkoumání (*Kroniky města Chebu* v č.43-44),[39] o oblasti severozápadních Čech a další tipů na výlety (*Německá kolonie* v č.33),[40] o přírodních zákonitostech jako je například vznik rašelinišť (*Opětovný nárůst a bobtnání rašelinišť* v č. 31),[41] apod.

Mnohem výrazněji se do popředí dostávají myšlenky německého nacionalismu a vlastenectví.

---

32. *Erinnerungsfeierllichkeiten an „Wallenstein" im Jahre 1884. Von G. Schmid.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 3.1.1885, s. 3.
33. *Aus dem Egerer Zunftsleben.Von Georg Schmid.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 24.1.1885, s. 3-4.
34. *Kaiser Josef II. in Eger und dem Egerlande. Von Georg Schmid in Graz.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 7.2.1885, s. 3-4.
35. *Die Chroniken der Stadt Eger.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 30.5.1885, s. 3. a SOkA Cheb, Egerer Zeitung 3.6.1885, s. 2.
36. *Das kleine Pharaonen-Ländchen Monaco mit seiner Spielbank „Monte Carlo". Von L.Hans T.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 23.12.1885, s. 1-2. a SOkA Cheb, Egerer Zeitung 30.12.1885, s. 1-2.
37. *Eine deutsche Colonie. Von A.Meier.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 25.4.1885, s. 3.
38. *Kaiser Josef II. in Eger und dem Egerlande. Von Georg Schmid in Graz.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 7.2.1885, s. 3-4
39. *Die Chroniken der Stadt Eger.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 30.5.1885, s. 3. a SOkA Cheb, Egerer Zeitung 3.6.1885, s. 2.
40. *Eine deutsche Colonie. Von A.Meier.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 25.4.1885, s. 3.
41. *Das Nachwachsen und schwellen der Torfmoore.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 18.4.1885,s. 3.

Tento fejeton, pojmenovaný *Císař Josef II. v Chebu a na Chebsku* je buď sepsán zarytým milovníkem města a nebo je dosti možné,[42] že byl uveřejněn na přání městské správy. Nejen, že připomíná návštěvu oblíbeného císaře v Chebu, ale vybízí obyvatele, aby podpořili bohulibý záměr městského zastupitelstva postavit mu na náměstí sochu.[43]

Hned na začátku fejetonu se působí autor na vlastenecké cítění obyvatel: *„Na obyvatelích Chebu a Chebska ale leží to, aby materiálně podpořili úsilí organizačního výboru a ke zdaru hezkého záměru přispěli dle svých sil.“*[44] Císař Josef II. je zde připomínán jako milovaný panovník, jehož kult v tehdejší době velmi sílil, obzvlášť dle autorových slov u českých Němců. Přestože Chebsko díky centralizačním snahám císaře vlastně ztratilo svou starobylou samostatnost, měl císař na mysli především dobro svých zemí a jejich obyvatel. Dále autor uvádí několik příkladů pramenů,[45] ve kterých je zaznamenána císařova přítomnost ve městě a jeho okolí, ze které se místní obyvatelé mohli těšit pouze dvakrát. V roce 1766 navštívil Josef II. město při své cestě po českých zemích a podruhé v roce 1779, kdy měl císař hledat vhodné lokality pro výstavbu nové příhraniční pevnosti v západních, severozápadních či severních Čechách.[46] Dále autor uvádí přepis zápisků z císařova deníků ze všech 4 dnů, které císař při své druhé návštěvě v Chebu strávil, a které jsou prakticky jen rozsáhlým soupisem míst, které se svou družinou navštívil a prohlédl, vždy jen se stručným komentářem například o umístění daného místa v krajině. V závěrečném odstavci nechybí zmínka o tom, že Josef II. byl účasten i divadelního představení v sále radnice.

V úvodu se autor zmíní o rozšíření „josefského kultu“ a přitom jeho dílo samotné je jako jeden velký leták, vybízející k oslavě císařovy osobnosti a přispění na jeho pomník. Autorovi nelze upřít zásluhu o rozšíření historického povědomí obyvatel města, ale jinak by jeho článek v kratší verzi byl spíše vhodný do reklamní části novin, neboť se čtenáře snaží (vzhledem k tomu, že je to novinový článek) poměrně silně přesvědčit. Autor se nepokrytě

42. *Kaiser Josef II. in Eger und dem Egerlande. Von Georg Schmid in Graz.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 7.2.1885, s. 3-4.

43. Právě tato socha se v pozdějších letech stala jablkem svárů mezi českým a německým obyvatelstvem. Dodnes se mezi místními obyvateli vypráví příběhy, jak opilí čeští vojáci shodili sochu z postavce, načež s velikou radostí a ulomenou rukou odkráčeli do kasáren. To si ovšem němečtí obyvatelé nenechali líbit a rozhodli se na oplátku vypálit českou školu. Spory narostly do takových rozměrů, že socha musela být v polovině 30.let 20.století jedné noci ve vší tichosti odstraněna. Nyní stojí zcela zapomenuta na jednom z méně frekventovaných míst františkolázeňských parků.

44. *„An der Bevölkerung Egers und des Egerlandes aber liegt es, die Bestrebungen des Comités materiell zu unterstützen und zum Gelingen des schönen Vorhabens nach Kräften beizutragen.“* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 7.2.1885, s. 3.

45. Autor čerpal z originálního císařova rukopisu uloženého ve Dvorské knihovně ? ve Vídni nazvaného *„Verzeichniß deren von Seiner Röm. Kais. Majest. Joseph den II, auf Allerhöchst dero Reisen genommenen Nachtstationen vom Jahre 1766 bis 1790. Nebst Betrachtungen über Kaisers Josephs des II. Leben, Regierung und Absterben“.* Jako další pramen použil *„Journal von der Reise durch Mähren, Schlesien, Böhmen, das Innviertelund Oberösterreich im Jahre 1779“* ze Státního archivu ve Vídni.

46. Císařův úmysl vystavět novou pevnost na hranicích severozápadních Čech měl přímou souvislost s válkou o bavorské dědictví, která se odehrála krátce před touto cestou a která císaře přesvědčila, že tato část hranic není proti nájezdům případného nepřítele dostatečně chráněna. Proto také byly v následující roce vybudovány pevnosti Terezín a Josefov.

pokouší ovlivňovat, otázkou tedy je, zda se chebský měšťan ovlivnit nechá.

Fejeton s názvem *Německá kolonie* patří mezi fejetony s výrazným vlasteneckým,[47] nacionálním projevem. Autor je pochopitelně český Němec, který si ve svém dílku posteskl nad neutěšenou situací ve vztazích Němců a Čechů v českých zemích, konkrétně v západních a severních Čechách.

Když se začteme do tohoto fejetonu, tak se nám může zpočátku zdát, že je to sentimentální vyznání místního autora, který opěvuje krásy svého Chebska, čistotu přírody, počestnost obyvatel. Pohled na panorama rodného města a okolí uspokojuje jeho nadšenou duši. Poté se ale autor zmiňuje, že na svou domovinu vlastně jen vzpomíná, protože své dílko píše v severovýchodních Čechách, uprostřed hor, které ač jsou krásné, nemohou se jeho zamilované krajině rovnat. Vypráví o velkém pracovním nasazení obyvatel v místní německé kolonii,[48] kterou je vidět především na nových prosperujících továrnách a rozvíjející se řemeslné výrobě. Severní Čechy jsou podle autora právě místem, kde proti sobě nepřátelsky stojí obě národnostní skupiny ještě s větší měrou než v jiných oblastech. Je tomu tak podle něj právě proto, že v převážně české oblasti je menšinová německá oblast, která nezapadá mezi své sousedy. Němečtí obyvatelé se ale statečně nechtějí vzdát svého místa a bojují za společenskou a národní rovnoprávnost. Takto odvážně tedy drží svůj životní prostor Němci v Jizerském údolí. Dále se autor obšírně rozepisuje o všemožných kulturních spolcích, slavnostech a setkáních, která jsou zde pravidelně pořádána za účasti snad všech přátelících se obyvatel, o výstavbě domů a továren, o překrásné přírodě všude okolo s detailním popisem různých turisticky vhodných lokalit. Jen s nelibostí vypráví, že nedaleko je slyšet onen druhý zemský jazyk a vidět zamračené tváře Čechů, kteří si prozpěvují slovanské písně a nechtějí přistoupit na přátelštější postoj vůči německým sousedům.

Jakoukoli objektivitu autora bychom v tomto fejetonu jen marně hledali. Na jeho obhajobu však nutno dodat, že to se od tohoto typu příspěvku v novinách ani neočekává. Je to velice silně nacionalistický článek, který vnucuje čtenáři, Němci, pocit, že musí se svými druhy držet pospolu, dále rozvíjet a zlepšovat své životní podmínky a své okolí, i přes nevlídný postoj zamračených Čechů, se kterými není možné se domluvit na poklidném přátelském soužití. Chebští měšťané opravdu nemají Čechy rádi, nepovažují je za hlavní obyvatele českých zemí.

Tento fejeton *Kroniky města Chebu* je spíše exkurzem do historie města,[49] který má obyvatele blíže seznámit s místní historií a se starými kronikami, ze kterých jsou vlastně informace o zmiňované historické době převážně čerpány. Autor na konkrétním příkladě boje místního šlechtice a měšťanů ukazuje hrdost a bojovnost předků místních obyvatel.

Ve svém historickém exkurzu autor začíná vzpomínkou na rod Hohenštaufů. Zde se

47. *Eine deutsche Colonie. Von A.Meier.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 25.4.1885, s. 3.
48. Autor tuto „německou kolonii“ zpočátku nijak blíže místně nespecifikuje, později ji nazývá Isertahl neboli Jizerodol, což byla tovární kolonie přibližně 20 minut vzdálená od Semil.
49. *Die Chroniken der Stadt Eger.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 30.5.1885, s. 3. a SOkA Cheb, Egerer Zeitung 3.6.1885, s. 2.

autor odkazuje na kroniku města sepsanou na popud Spolku pro dějiny Němců v Čechách Heinrichem Gradlem.[50] Veškeré údaje, které dále uvádí, čerpá výhradně z této kroniky. Poté se vracíme až do dob krále Václava Lucemburského a jeho otce Karla, jejichž dobu považuje za zlaté časy. Opět je několikrát vyzdvihováno speciální, dle pisatele těžko definovatelné postavení Chebu. O právo nad ním usilovala mnohá okolní knížata a vedla časté boje, navíc se místní často potýkali se skupinami loupeživých rytířů. Do nárokování si práv nad městem místních šlechticů musel nejednou zasahovat na žádost města sám král a situace ve zdejší oblasti tedy byla velmi nestálá. Je zde popsán kolotoč různých darování a odebírání práv a majetků za věrnost nebo naopak odpor vůči panovníkovi.

Fejeton, především díky množství jmen osob a míst, většinou působí vcelku věrohodným dojmem prostého popisu historického dění, ale když čteme pozorněji, zjistíme opět, že zde není jediná negativní zmínka. I tento fejeton se řadí tedy do velmi oblíbeného místního tématu, kterým je historická samostatnost města a snahy různých stran o jeho získání. Chebští obyvatelé byli na tuto část své historie velmi pyšní, uvědomovali si historickou významnost a důležitost. Nechtějí slyšet všechna fakta, chtějí slyšet jen o těch pozitivním momentech.

Článek *Zpráva spolku pro historii Němců v Čechách* autor pojal spíše jako informativní vyprávění o činnosti tohoto spolku a jím vydaných publikací v příslušném roce a badatelích v oboru historie.[51]

Autor zde velmi podrobně rozebírá díla soudobých badatelů v oboru historii, zdroje ze kterých čerpali informace pro své publikace včetně takových údajů, jako počet stránek předmluvy či samotného díla. Zde patrně nemá větší smysl rozsáhleji reprodukovat obsah, neboť by bylo v takovém případě nutné přepsat ho prakticky celý, protože se v tomto případě opravdu jedná o nahuštěná historická fakta, jména, publikace (včetně jejich poměrně detailního rozboru).

Tento fejeton se patrně spletl v časopise, pro který by byl vhodný. Asi by bylo lepší zařadit jej do odborného historického časopisu, kde by si našel své čtenáře. Pro průměrného chebského čtenáře je dozajista příliš odborný, postrádá i nepatrnou špetku humoru i či poutavosti. Setkáváme se s fejetonem, který je poplatný pouze několika málo opravdovým nadšenců, kterých určitě nebylo plné město. Případnou záchranou by bylo pojmout ho poněkud odlehčenějším způsobem či prostě nezařazovat do rubriky, od které čtenář očekává zcela něco jiného.

Již podle názvu *Z chebského cechovního života* je jasné,[52] na jakou oblast chebské his-

50. V tomto fejetonu autor objasňuje, že kronika vychází ze zápisků Pankráce Engelharta povolaného do Chebu v roce 1508, aby zde pomáhal v místní škole, a deníku soudce Ondřeje Baiera, který zemřel v roce 1589. Kronika prvního zmiňovaného poskytuje značné množství informací o politickém i sociálním prostředí města. Z druhé kroniky získáváme více zpráv o právním životě obyvatel ve středověku. *Die Chroniken der Stadt Eger.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 30.5.1885, s. 3. a SOkA Cheb, Egerer Zeitung 3.6.1885, s. 2.

51. *Mittheilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 25.7.1885,s. 3-4.

52. *Aus dem Egerer Zunftsleben.Von Georg Schmid.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 24.1.1885, s. 3-4.

torie se v tomto článku autor zaměřil. Jak již autor sám v úvodu píše, v jeho době byl už systém cechů lidmi prakticky zapomenut, především díky rozvoji moderní techniky, cestování a vynálezů.

Hned na začátku autor zmiňuje, že pro historii cechů je v Chebu bohatá pramenná základna. Můžeme zde nalézt četné listiny a materiály nejen k cechům, ale k historii řemesel vůbec. Vznik cechů v Chebu datuje autor článku do 14. století, později následovalo zakázaní a opětné povolení jejich činnosti. Podrobně se zde můžeme seznámit s pravidelnými ceremoniemi, které cechy striktně dodržovaly, i s jednoduchým nástinem jejich hierarchie, systémem placení poplatků a výhodami, které příslušnost k cechovnímu společenství přinášela. O tom, že by cechy měly jakýkoli špatný vliv či nevýhody se autor samozřejmě nezmiňuje. Dle jeho názoru byly cechy skvělou institucí, která zanikla proto, že nedokázala udržet krok s rychlým rozvojem společnosti, včetně řemesel a obchodu.

Z autorových slov je patrné lehké postesknutí si nad tím, že vymizel starý cechovní systém, který by sice byl pro moderní obchod dozajista překážkou, ale udržoval dobré a blízké vztahy mezi obchodníky a řemeslníky, městský okruh společnosti spíše stmeloval, kdežto „moderní“ doba je více otevřena individualitám, dává prostor pro uplatnění vlastního nápadu, průbojnosti a šikovnosti – lidé nejsou nuceni spolupracovat, případně si mohou své kolegy vybírat dle vlastního uvážení.

3.4 Fejetony ročníku 1895

Nyní se poprvé setkáváme s výrazným ovlivněním fejetonů politickou situací, přesněji řečeno válečnými konflikty, díky čemuž se objevuje několik článků s vojenskou tématikou (*Vojenská špionáž v době míru a v době války* v č. 17,[53] *Počátky německo-francouzské války* v č.14, aj.).[54] Ačkoli by se to dalo očekávat, nenajdeme zde fejetony vyloženě vyzývající obyvatele, aby válečné snahy podporovali nebo naopak proti válce nějak důrazněji protestovali. Válečný konflikt je brán jako fakt, se kterým je potřeba se prostě smířit.

Velmi často se objevuje „ženská“ tématika, tzn. fejetony přímo o ženách, ale i o mateřství, dětech apod. (*Mateřská odměna* v č.22, aj.).[55]

I zde můžeme pozorovat pro místní autory obvyklý způsob vysvětlování daného problému na konkrétním případu, pokud možno z reálného života. Díky vyhrocenější politické situaci byli fejetonisté v tomto ročníku nuceni zpracovávat i poněkud ožehavější témata právě například o válečné tématice. Nutno podotknout, že se toho zhostili dobře a čtenář nemá pocit, že by byl do jakýchkoli názorů, postojů přespříliš nucen.

Tento ročník prakticky nemá žádná typická, převažující témata. Fejetony jsou velmi pestrého zaměření, žádná oblast se nevyskytuje výrazně častěji, ani ničím překvapivým příliš nevyčnívá nad ostatní ročníky.

Článek *Vojenská špionáž v době míru a v době války* dozajista nebyl psán s úmyslem

53. *Die Miliärspionage im Frieden und im Kriege. Von P.L.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 27.2.1895,s. 3-4.
54. *Die Anfänge des deutsch-französichen Kreiges. Von P.L.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 16.2.1895,s. 3-5.
55. *Mutterlohn. Skizze von Julius Petri in Berlin.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 16.3.1895,s. 3-4.

pobavit,[56] ale spíše snažit se vcelku nenápadnou formou přesvědčit obyvatelstvo o údajné nesmyslnosti některých obecně rozšířených názorů. Ani tento fejeton nevybočuje z typu fejetonů, na který je chebský čtenář zvyklý, takže jej do ničeho netlačí ani k ničemu vyloženě nepřemlouvá, spíše jen nabízí vysvětlení.

Autor se snaží na různých konkrétních příkladech vysvětlit, že vojenská špionáž je běžný jev ve všech zemích, že má své logické opodstatnění a že je nepostradatelná. Pokouší se vyvrátit názor, že je to věc „ostudná" a hodna nedůvěry. Naopak ji vyzdvihuje jako věc maximálně potřebnou v době nejen válečné, ale i v době míru, kdy získává kontakty a poznatky, které mohou být v pozdější době prospěšné například armádě v době vojenského konfliktu. Poměrně podrobně jsou zde rozepsány postupy, které dodržují špionáží pověření lidé při vykonávání svého úkolu, způsoby jakými si domlouvají spolupracovníky z řad místních obyvatel a další podobné informace. Pro řízení výzvěd je samozřejmě zapotřebí velmi kvalitně vycvičit určené muže (event. ženy). Autor upozorňuje, že o technice špionáže byly již vydány publikace,[57] a z těchto on vlastně čerpá informace pro svůj příspěvek. Jako příklady, kdy se špionáže velmi osvědčily, jsou zde uváděny kupříkladu napoleonské doby nebo sedmiletá válka. Mezi jedno z nejzákladnějších dogmat špionáže dle autora patří snaha nejen nejlepším možným způsobem vykonat svou špionážní činnost na území předpokládaného nepřítele, ale také nenechat proniknout zahraniční agenty do své země.

Cílem autora bylo přesvědčit čtenáře o pozitivním významu vojenské špionáže. Autor tedy předpokládá u čtenářů částečnou možnost ovlivnění jejich názoru argumentací a vysvětlením situace, předpokládá u nich patřičnou inteligenci, zájem a snahu rozšiřovat své obzory a uvědomovat si nové souvislosti. V úvodu se autor letmo zmiňuje o procesu Dreyfus, který nijak blíže nespecifikuje, předpokládá, že jsou s ním čtenáři obeznámeni. Fejetonista si i v tomto článku bedlivě hlídá, aby jeho text nevyzněl dojmem, že čtenáře podceňuje. To by se jistě u chebského publika nesetkalo s velkých pochopením.

Dalším vybraný fejeton *Dvě anekdoty ze života velkého básníka* se poněkud vymyká schématu,[58] na které jsou místní čtenáři zvyklí. Autor si v něm vlídně dělá legraci ze slavného básníka a spisovatele H.Ch. Andersena, jemuž sice neupírá patřičné zásluhy na poli literatury, ale na druhé straně mu jeho dětinská povaha posloužila jako inspirace k napsání dvou anekdotických příběhů.

První z nich vypráví o Andersenově prázdninovým pobytu nedaleko Kodaně, kdy se ubytoval na jednom šlechtickém zámku. Shodou okolností tam v tu samou dobu pobývala i mladá dcera majitele se svou kamarádkou a tyto si zvolily spisovatele za cíl svých žertíků. Zesměšněný Andersen se jim jejich legraci pokusí oplatit, ale díky své neohrabanosti se mu tak podaří ještě více zesměšnit a navíc přivést sebe i děvčata do choulostivé a trapné situace. Čtenář se ale nemusí obávat o básníkovu dobrou pověst, vše nakonec skončí laskavým usmířením a odpuštěním na obou stranách. Druhá anekdota vypráví o Andersenově

56. *Die Militärspionage im Frieden und im Kriege. Von P.L.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 27.2.1895,s. 3-4.
57. Klembowsky, W.M.: *Die Militärispionage im Frieden und im Kriege*, Hannover 1894.
58. *Zwei Anekdoten aus dem Leben eines großen Dichters. Von Paul Walther.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 29.5.1895,s. 3.

účasti na jedné podařené oslavě známého manželského páru. Ten pořádal sešlost na rozloučenou se svými přáteli z uměleckých kruhů. Společnost se výborně bavila, problém nastal ve chvíli, kdy rozverná skupinka umělců v čele s básníkem Kaalundem zjistila, že je kritický nedostatek skleniček. Kaalund se tedy chopil jedné z antických uren, které tvořila dekoraci na krbu a začal ji používat jako pohár na pití. Později příchozímu Andersenovi pak skupinka namluvila, že z urny, kterou mu podali a ze které tak lačně pil, zapomněl vysypat lidský popel. Spisovatel to pojal se smrtelnou vážností a zděšením tak hrozivým, že se mu nikdo neodvážil prozradit, že se jedná o pouhý vymyšlený žert.

Tento fejeton patří mezi ty, jimiž se autoři pokusili přiblížit chebským měšťanům život uměleckých kruhů, včetně populárního autora známých dětských pohádek. Fejeton opět působí vlídným dojmem, a není jistě zamýšlen nijak ve zlém, pouze jím autor naznačil myšlenku, že i umělci mají obyčejné lidské slabosti, a toto četli Chebané očividně velmi rádi a velmi často. Přestože si jsou vědomi toho, že jejich město není zrovna uměleckou metropolí, nebrání jim tento fakt v tom, aby umění obdivovali.

Fejeton *Můj psací stroj* autor zamýšlel jako oslavu tehdejší moderní techniky.[59] Technický pokrok prezentuje jako vítané ulehčení života i práce a na svém příkladu se snaží ukázat, že je potřeba překonat drobné počáteční nesnáze proto, abychom z technických novinek mohli mít maximální přínos.

Autor velmi detailně vypráví svůj zážitek, kdy se odhodlal koupit si jeden z výdobytků technického pokroku, psací stroj. Samotná koupě byla náročná, pochopitelně s důkladnou instruktáží prodavače. Hlavním důvodem takové koupě byla autorova touha, urychlit svou práci, která spočívá v psaní novinových článků a kterou poněkud znesnadňuje jeho často absolutně nečitelný rukopis. Dále se rozepisuje, jak přesně a s jakými chybami se mu podařilo napsat jeho první dílko na psacím stroji, dopis pro svého přítele. Písmenko po písmenku můžeme ohodnotit, jak nesnadné pro autora bylo sžití se s novým mechanickým pomocníkem. Nechybí ani humorné zážitky, kdy je autor napomínán po tichu toužícími a zjevně neinformovanými sousedy, aby po nocích nepoužíval svůj šicí stroj. A potom, co díky jím na stroji napsanému telegramu do tiskárny došlo i k nedorozuměním v práci, rozhodl se autor, zpočátku odhodlaný překonat počáteční nesnáze, přikrýt svůj psací stroj a raději zápolením s ním ponechat na chvíle volna.

Pro soudobého čtenáře měl tento fejeton jistě nádech dalšího zajímavého seznámení se s malým „zázrakem techniky“, který přitahuje pozornost obyvatel příhraničního městečka. I když budí zájem, přece jen jaksi naznačuje, že technika je bezesporu dobrá věc, ale dokud se s ní nenaučíme dostatečně zacházet, pro praktický život bude zatím lepší zůstat u osvědčených postupů. Chebský měšťan se zajímá o novinky, ale stále je i po několika desetiletích patrný jistý odstup, shovívavý úsměv a nepatrné kroucení hlavou.

Tento fejeton nese na první pohled zavádějící název *Nebeské dítě*.[60] Nejedná se ovšem

59. *Meine Schreibmaschine.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 16.1.1895, s. 1.
60. *Das himmlische Kind. Von Theo Seelmann.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 29.6.1895, s.3-4.

o náboženskou tématiku a oním nebeským dítětem je myšlen vítr. Ačkoli se to zdá přinejmenším podivné, v německém jazyce a pokud navíc je čtenář obeznámen s pohádkou O Jeníčkovi a Mařence to dává větší smysl, neboť ve známé situaci, kdy se ježibaba zeptá, kdo jí ujídá z jejího příbytku děti odpovídají *„der Wind, der Wind, das himmlische Kind!“*.[61]

I přes tento pohádkový úvod se článek zabývá „pouze“ vysvětlením přírodních zákonitostí větru a větrných pohybů na zemi. Vítr je označován většinou za pomocníka, neboť odnáší nemoci a škodliviny, které vzduch může obsahovat, roznáší semena rostlin a napomáhá tak jejich rozšíření a udržení vegetace. Autor se zmiňuje také o pravidelných větrných pohybech na africkém a asijském kontinentě, kde vítr obvykle ovlivňuje životy lidí mnohem podstatnější měrou než v našich zeměpisných šířkách. I on však má své špatné vlastnosti a může svou silou napáchat nemalou škodu. Seznámíme se zde také s větrem jako s významných geologickým činitelem, což se autor snaží dokázat značným množstvím konkrétních zeměpisných a statistických údajů. Také se pokusil vysvětlit svou teorii, že vítr způsobuje i proudění mořské vody, neboť pomalým posunováním hladiny uvádí do pohybu postupně i spodní vrstvy vodní masy.

V tomto fejetonu se autor pokusil opět o trochu rozšířit vědomosti čtenáře, který je evidentně lačný po jakýchkoli informacích, neboť stále ještě nemá moc zdrojů, ze kterých bych jich mohl získat dostatek. V tomto případě by však měl čtenář projevit jistou skeptičnost, neboť ne vše napsané v novinách musí být nutně pravdou, jak dokázala dnešní věda. V tehdejší době si autor ovšem nemohl ještě být vědom svého faktického omylu a jeho názory, především o způsobení mořských proudů větrem, jistě byly brány s maximální vážností a věrohodností. Na takovýchto fejeton se nejzřetelněji negativně projevuje nedostatek jiných zdrojů, kde by bylo možné získané informace konfrontovat a osvědčit tak míru pravdivosti autorových myšlenek.

Poslední fejeton tohoto ročníku *Venkovské nádraží* je dalším z řady úsměvných příběhů z běžného života,[62] tentokráte na téma „jak se poněkud nechápavý vážený pán potýká s výdobytky moderní doby“.

Nyní se ocitáme u přepážky venkovského nádraží, kam přichází pán důležitého vzezření, bývalý majitel úspěšné firmy, a požaduje informace o odjezdu patřičných vlaků. Hned po první větě je nám jasné, že s tímto pánem nebude mít drážní úředník lehkou práci. Vlakové spojení tento pán pravděpodobně ještě nikdy nevyužil a proto má o jeho možnostech poněkud zkreslené informace. Nejen, že je přesvědčen, že úředník u pokladny muže na jeho přání změnit skladbu vagónů příslušného vlaku pouze proto, že tento pán chce se sebou vzít svou kuchařku, ale samozřejmě pouze třetí třídou. Navíc o nějaké chápavosti tohoto muže nemůže být v žádném případě řeč. I přes velkou trpělivost úředníka prodávajícího jízdenky, není tento pán schopen vybrat si vlak, který by vyhovoval jeho požadavkům, a tato situace vyústí až v hádku se zapojením ostatních kupujících, kteří velmi dlouho čekají za tímto mužem ve frontě na jízdenky.

61. V překladu tedy *„Vítr, vítr, to nebeské dítě!“*.
62. *Eine ländliche Bahnstation. Von Ch. Leroy.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 28.8.1895,s. 3-4.

Autor si dovolil malé „rýpnutí“ do velevážených občanů, kteří jsou přesvědčeni o tom, že vyšší společenské postavení znamená, že nebudou muset sami řešit žádné problémy a ničemu se přizpůsobovat. Většina čtenářů těchto fejetonů nepatří mezi úplné špičky městské společnosti, proto si autor mohl dovolit směřovat svůj úsměvný fejeton do těchto kruhů. Není to kritika určité vrstvy, jen drobné připomenutí toho, že společenské postavení není zárukou rozumu ani slušného chování. Tímto příběhem jistě autor zahrál na správnou notu, kterou chebští měšťané nechávají znít opravdu s oblibou.

3.5 Fejetony ročníku 1905

V roce 1905 se začal obsah fejetonů velmi silně obracet převážně ke dvěma tématům, která sice bývají pro pestrost uváděna vždy v rámci nějakého netradičního prostředí, situace či příběhu, ale prakticky vždy můžeme v těchto fejetonech najít motiv lásky nebo přírody - byť v různých podobách a náhledech (*Výcvik rekrutů* v č.132,[63] *Právo na lásku* v č.64).[64]

Je zřejmé, jak moc se rozšířily možnosti a znalosti obyvatel, a proto již autoři musí vynaložit mnohem větší úsilí, aby čtenáře přilákali a pobavili či zaujali. Příběhy mají mnohem složitější zápletku, a celkově je můžeme označit za výrazně pestřejší.

Názvy fejetonů již nejsou tak jednoznačné jako v dřívějších ročnících, naopak jsou často zavádějící a neurčité a chce-li člověk vědět, o čem fejeton opravdu pojednává, nezbývá mu než si ho přečíst až do konce.

Oproti předchozím vybraným ročníkům je v tomto roce myšlení lidí v rámci celé společnosti opět o něco tolerantnější a otevřenější. Autoři si mohou dovolit dotknout se lehce choulostivých témat, jako že například služebná odnese zbytky od pánova oběda svému milému (*Výcvik rekrutů* v č. 132),[65] rozepsat jak nevybíravě si nejeden fejetonový hrdina dělá legraci z žen (*Právo na lásku* v č.64)[66] nebo vyprávět příběh, jak ani nejspořádanější rodiče nedokáží vždy uhlídat své malé ratolesti (*První a třetí třídě* v č.84).[67]

V několika fejetonech se dokonce autoři odvážili lehce mezi řádky vybídnout čtenáře, jestli třeba není potřeba v dnešní společnosti něco změnit či se nad některou otázkou důkladně zamyslet (*Vzor ženy* v č.49).[68]

Chronologicky první vybraný fejeton z toho ročníku autor pojmenoval *Vzor ženy*.[69] I přes původní očekávání, které může nastat po přečtení toho názvu, není fejeton pojat jako popis ideálních vlastností ženy, které by případně mohly sloužit jako vzor pro další. Autor se zde naopak pouští do popisu nešťastného příběhu jednoho nespokojeného manželství.

V tomto případě se žena naprosto ukázkově stará o chod domácnosti, úklid, reprezentaci a další podobné, řekněme základní a předpokládané, úkony. Pro jiného muže by taková

63. *Rekruten-Abrichtung. Von Rudolf Kraßnig.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 9.11.1895, s.3-4.
64. *Recht auf Liebe. Von Friedrich Steck.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 31.5.1905,s 3-4.
65. *Rekruten-Abrichtung. Von Rudolf Kraßnig.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 9.11.1895, s.3-4.
66. *Recht auf Liebe. Novellete von Friedrich Steck.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 31.5.1905, s. 3-4.
67. *Erster und dritter Klasse. Von Hans Joh. Poppe.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 19.7.1905, s. 3-4.
68. *Das Muster einer Frau. Von O. Czilinsk.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 26.4.1905, s. 3.
69. *Das Muster einer Frau. Von O. Czilinsk.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 26.4.1905, s. 3.

žena jistě byla splněním všeho očekávaného, obzvlášť když svou krásou a milým vystupováním jistě nestojí v pozadí. V tomto příběhu však manžel je vedle své "dokonalé" ženy v životě velmi nešťastný, stejně tak jako ona. Za oním nesouladem stojí rozdílnost životních přístupů a povah, kdy žena je mírná, slušná, dbající na dobrou společnost a mravy, kdežto muž je umělec, bohém, s náplní života v podobě bujarých setkání s přáteli, kteří ne zdaleka vždy jsou na odpovídající a obecně vhodné společenské úrovni pro manžele středního nebo vyššího postavení. V takovéto společnosti se pochopitelně žena necítí dobře a ani není po její společnosti příliš poptáváno, stejně tak muž by si pro okruh svých druhů představoval partnerku s jiným přístupem a povahou. Přes tyto zásadní neshody jsou tito lidé manželi a tak se snaží ve svém nespokojeném manželství přežít způsobem vzájemného vyhýbání se a žití ve vlastních oddělených světech.

Na ukázce takového příběhu se autor snažil předložit čtenáři společensky jistě velmi ožehavou otázku nespokojených manželství. Ačkoli v textu ani náznakem nepadla otázka, zda-li v těchto situacích je skutečné dobré, aby manželství dále trvalo, můžeme si snadno domyslet, že přesně tímto směrech chtěl autor posunout čtenářovy myšlenky. Můžeme zde vypozorovat jakýsi pokus o vyzvednutí důležitosti individuálního štěstí člověka, muže i ženy, nad váhu dobrého dojmu ze spořádaného manželství. Má skutečně pro člověka být tak důležitý konzervativní názor společnosti, nebo má žít šťastně? Nebylo by lepší zbořit mýty o manželství jako správné věci a touto "revoltou" dosáhnout spokojeného žití? A my, neměli bychom býti více tolerantní a méně dbát na zažité konvence?

Druhý zvolený fejeton je také svým způsobem o lásce, ale hledí na ni ze zcela jiného úhlu. Jmenuje se *Právo na lásku*.[70] Jde spíše o další milou povídku nenesoucí na první ani druhý pohled žádná hlubší morální poselství ani varování.

Tato lehká "letní" povídka začíná na palubě jachty, kdy starší kapitán rozmlouvá s mladým doktorem, který velmi vehementně rozkřikuje své názory, kdy považuje ženskou emancipaci za nemoc, a ženy snažící se ji prosazovat za hodny léčení. Nesouhlasí s myšlenkou, která se mezi ženami stala velmi populární a to, že ženy mají právo na lásku dle své vlastní volby, na vlastní výběr partnera. Příliš průbojné ženy je podle něj potřeba "léčit" neboť podobné myšlenky přinášejí více neštěstí než užitku, jako nemoc. Kapitán vše s úsměvem vyslechne a jen s úsměvem oznámí, že na chystanou zítřejší plavbu s nimi pojede i jeho dcera, ale jak říká: *"Jen žádné obavy, Hedwiga zná jen právo na práci. Ona je ještě zdravá, doktore."*[71] No a příběh se samozřejmě vyvine přesně dle čtenářova očekávání romantického příběhu. Při plavbě se strhne bouře a během vyhrocené situace a snahy o přežití (samozřejmě úspěšné) se oba mladí lidé do sebe zamilují a pan doktor upustí od svých radikální názorů.

Při bedlivém hledání bychom i z toho příběhu mohli pochopit některá poučení, ale z celkového vyznění fejetonu je pravděpodobnější, že jej autor zamýšlel pouze jen jako úsměvnou ukázku někdy přehnané ješitnosti a zaslepenosti mužů vůči rostoucím právům a nové

70. *Recht auf Liebe. Novellete von Friedrich Steck.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 31.5.1905, s. 3-4.
71. *"Nur nicht ängstlich, die Hedwig kennt nur ihr Recht auf Arbeit. Die ist noch gesund, Doktor."* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 31.5.1905, s. 3.

aktivitě žen. Tato historka patří mezi ty, jenž mají pouze pobavit běžného čtenáře, který už ženská práva bere velmi s klidem a nevidí v nich, jistě pokud nejde o vyloženě extrémní příklady, pražádný problém. Vždycky se najde nějaký "zaslepenec", ale i ten prozří, a třeba při tom najde i svou lásku, se kterou překoná nástrahy nejen přírody...

Třetí fejeton se jmenuje *První a třetí třídě*,[72] a upřímně řečeno, bez tohoto názvu bychom jen těžko usuzovali, kam směřovaly autorovy myšlenky, na co chtěl svým dílkem upozornit. Vedle sebe jsou položeny příběhy dvou rodin odlišného společenského postavení. První je zámožná rodina pana obchodního rady, druhá je chudší ale spořádaná rodinka drobného úředníka. Oba spojuje místo, kam se s rodinami vydají na prázdniny, ovšem za zcela jiných okolností.

První rodina řeší pouze otázku, kam pojedou tento rok; zvolí si přímořské letovisko na východě státu a jedou samozřejmě první třídou vlaku s veškerým komfortem a služebnictvem. Druhá rodina si za běžných okolností dovolenou dovolit nemůže, avšak potká je radostná událost, když otec vyhraje v loterii větší finanční obnos, který se posléze rozhodne investovat právě do rodinné dovolené. I přes drobné peripetie před odjezdem dojede nadšená rodinka taktéž vlakem, i když se značně menším komfortem, do téhož letoviska jako rodina obchodního rady. Spolu se nepotkají, každý si tráví dovolenou po svém i se svými drobnými starostmi. Panu obchodnímu radovi a jeho ženě dělá největší starost jejich dcera, která se odmítá zasnoubit se synem jejich přítele, kterého jí rodiče vybrali jako vhodného ženicha, a právě při této příležitosti zinscenovali jejich seznámení. Jinak spokojenou rodinu pana úředníka dočasně vyvede z pohody domnělá ztráta jedno z jejich mladších synků, který je ale později šťastně nalezen spící v houpací síti na zahradě. Obě rodiny se radostně vrací domů.

Autor staví vedle sebe dva příběhy, na nichž chce ukázat rozdílné životy lidí v jiných společenských třídách. Život bohaté rodiny není prezentován jako zhýralý, rozmařilý či něco podobného, jen je mu dán jakýsi punc bezstarostnosti a snad i nedostupnosti, přestože je tato rodina slušná, s hodnými rodiči i dětmi, je cítit jakýsi odstup vypravěče. Druhá, poněkud chudší rodina, jednoznačně vzbuzuje čtenářovy sympatie - milující rodiče, silné projevy vzájemné lásky, a dokonalé štěstí, jakmile jsou všichni členové ve zdraví pospolu. Snadno můžeme získat autorův pocit, kdy rodiny postaveny v horní části pomyslného společenského žebříčku, jsou chápány jako poněkud chladnější, co se projevů citů týče.

Čtvrtý uvedený fejeton s názvem *Alkohol*,[73] je převzatý z vídeňského humoristického časopisu.[74] Pozorný čtenář, který se již seznámil s jinými fejetony z místních novin, si jistě všimne určité odlišnosti v pojetí fejetonu. Fejetony místních autorů jsou delší, rozvláčnější, nechybí zmínka o přírodě či lásce nebo praktické (rádoby)vědecké vysvětlení konkrétního problému.

Tento velmi kratičký příběh vypráví o malém dobrodružství tří mužů, kteří po cestě

72. *Erster und dritter Klasse. Von Hans Joh. Poppe.*SOkA Cheb, Egerer Zeitung 19.7.1905, s. 3-4.
73. *Alkohol. Von Wilhelm Frh. Von Appe.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 23.10.1905, s. 1.
74. Z vídeňského humoristického časopisu *„Die Muskete“*

vlakem kritizují alkohol jako zabijáka a nepřítele mužů. Jak již uvedení v humoristickém časopise napovídá, nemůže tato příhoda skončit jinak, než právě podlehnutím těchto mužů alkoholu, díky čemuž se dostanou do úsměvné situace. Konkrétně tedy se po cestě vlakem tak "společensky unaví", že jim nezbude jiná možnost, než se ubytovat v penzionu přímo naproti nádraží. Komicky se snažící stále zachovat vážnou tvář odpůrců alkoholu, objednávají jeden za druhým velmi "nenápadně" láhve vína. Tiše se vždy jeden z nich vyplíží z přítomnosti klimbajících druhů, aby požádal o další láhev. Na konci již dojde obsluze trpělivost, a zeptá se jich, zda jim nemá přinést vína rovnou větší množství.

V tomto případě je fejeton opravdu slabý. Jeho úroveň ve srovnání s jindy publikovanými dílky domácích autorů lze ohodnotiti jako velmi podprůměrnou. Chybí mu nápaditost, zápletka, napětí a poutavost, na kterou je čtenář těchto novin již zvyklý. Příběh není ani nijak výrazněji zábavný, a chybí i zmínka o lásce či poučení, které měli místní obyvatelé značně v oblibě. Tento příklad dokazuje, že převzít fejeton z hlavního města nemusí být nutně zárukou kvality.

Posledním vybraným fejetonem z tohoto ročníku se stal *Výcvik rekrutů*.[75] Je jedním z příběhů z typických fejetonů. Na první pohled se sice zdá, že se čtenář dozví nějaké bližší informace o ne příliš známém prostředí, konkrétně v tomto případě tedy vojenského výcviku, ve skutečnosti i tady je místo pouhou kulisou pro další zamilovaný příběh, i tentokrát s komickými prvky.

Děj příběhu se odehrává během odpoledne na vojenském cvičišti, kde mladý desátník má za úkol naučit skupinku čerstvých rekrutů základům vojenského chování. Jeho úkol není snadný, neboť zmínění nováčci nejsou právě z nejbystřejších, navíc mu velmi komplikuje situaci jeho snaha nenápadně se zdržovat na jednom konkrétním místě, kde pravidelně "náhodou" potkává svou vyvolenou, která mu nosívá vždy něco z lahůdek kuchyně svého pána. Spojením všech těchto okolností vznikne situace, kdy náš důstojník vyvolává před svým nadřízeným dojem, že je neschopný, k rekrutům se chová krutě, neplní své povinnosti a tak je neustále za svůj způsob výcviku kritizován.

"Velmi pěkné!" řekl poručík Schötter desátníku Ruppovi. "Vaši lidé vypadají jako sedm švestek. Víte Vy vůbec, že držení vojáků má být volné a nenucené! (...) Nechte je pořádně pochodovat!"

Desátník Rupp vrhl jeden rychlý pohled na most, zda-li není blízko Fanni s dlouho očekávaným poselstvím, jak ale očekával, nic nezpozoroval, a tak dal svým "sedmi švestkám" přiměřený příkaz mašírovat, v milé naději, že ještě do příchodu Fanni projdou kolem celého vojenského cvičiště. (...)

Obličeje sedmi branců se leskly jako sedm úplňků, neboť kvap, se kterým se pustil cvičitel do pochodového cvičení, způsobil, že jim tekl pot ze všech pórů.(...)

"Jsem s Vámi zcela spokojen, desátníku Ruppe," řekl náčelník Fingal, "tedy pakliže byste měl v úmyslu vychovat z vašich mužů rychloběžce!"(...)

"Od Vás se požaduje, abyste se řídil přímými rozkazy, a to, že s branci budete zacházet

75. *Rekruten-Abrichtung. Humoreske von Rudolf Kraßnig.* SOkA Cheb, Egerer Zeitung 9.11.1905, s. 3-4.

s trpělivostí, mírností a láskou. To je trpělivost, když honíte ty ubožáky jako posedlý d'áblem po vojenském cvičišti kolem dokola?[76]

Tento fejeton patří mezi povedenější, které dozajista vykouzlí na obličeji nejednoho čtenáře úsměv. Nechybí v něm nezbytná zmínka o tom, že spojení důstojníka a služky v kuchyni není zcela ideální, ale již je patrná značná míra tolerance mezi lidmi odlišného společenského postavení. Nechybí zajímavé, nevšední prostředí, a co má chebský měšťan ve svých novinách úplně nejraději - láska a lehká úsměvnost příběhu. Je zde patrná značná úcta a respekt vůči vojenským hodnostem, ale i jistá blahosklonnost a vlídnost k lásce mladých lidí.

3.6 Celkové zhodnocení

Shrneme-li všechny poznatky a dojmy z předcházejících fejetonů, vyplyne nám z nich zhruba takovýto obrázek:

Fejetonisté chebských novin tohoto období jsou často ve snaze poskytnout co nejosobnější svědectví značně patetičtí, což působí v některých případech poněkud křečovitě. Avšak bez ohledu na to, jak obratným způsobem to sdělí, nelze pochybovat o jejich silném vlastenectví jak vůči zemi, tak především vůči rodnému městu. To jim ovšem nebránilo v tom, aby se velmi živě zajímali o příběhy ze zahraničního, pro ně nedostupného prostředí.

Co se průmyslového vývoje týče, chovali k němu místní obyvatelé rozporuplné pocity. Na jednu stranu si byli vědomi jeho nenahraditelnosti ve snaze o usnadnění si praktického života, na druhou stranu brojili proti přílišnému zaměření se na průmysl na úkor přírody a čistoty životního prostředí. Nezřídka si autoři a potažmo čtenáři posteskli po starých dobrých časech, kdy městská společnost z jejich pohledu jaksi více držela pospolu a nedávala ještě tak velký prostor individualitám a sobectví.

Čtenáři měli zájem o praktické informace a konkrétní návody, jak si v kterých situacích a při kterých činnostech počínat. Novinovým článkům důvěřovali a předpokládali jejich faktickou správnost, proto v některých případech bylo použito fejetonů jako informačních letáků s úkolem seznámit obyvatelstvo kupříkladu s administrativní strukturou kraje. Velmi je zajímala příroda a měli snahu porozumět přírodním jevům. Je to pochopitelné, protože tyto

---

76. *„Sehr hübsch!“ sagte Leutnant Schöttner zu Koporal Rupp. „Ihre Leute sehen aus wie „sieben Zwetschken“. Wissen Sie denn nicht, dass die Haltung des Soldaten frei und ungezwungen sein soll! (...) Lassen Sie fleissig marschieren!“*
Korporal Rupp warf einen raschen Blick an die Brücke, ob nicht Fanni mit der bratenverheissenden Botschaft nahe, als er aber von der Erwarteten nichts bemerkte, liess er seine „sieben Zwetschken“, dem Befehle gemäß, marschieren, in der angenehmen Hoffnung, er werde noch vor dem Eintreffen Fannis um den Exerzierplatz herumkommen.(...)
Die Gesichter der sieben Rekruten glänzten wie sieben Vollmonde, denn die Eile, mit der ihr Abrichter ihre Marschübungen betrieb, bewirkte, dass ihnen der Schweiß aus allen Poren trat. (...)
„Ich bin mit Ihnen recht zufrieden, Korporal Rupp“, sagte Fingal, „dass heißt, wenn Sie die Absicht haben, Ihre Leute zu Schnelläufern heranzubilden!“ (...)
„Sie haben sich einfach nach dem Reglement zu richten und das verlangt, dass die Rekruten mit Geduld, Sanftmut und Liebe zu behandeln sind. Ist das Geduld, wenn Sie diese armen Teufel auf dem Exerzierplatz wie besessen herumjagen?(...)“. SOkA Cheb, Egerer Zeitung 9.11.1905, s. 2-3.

úkazy se odehrávaly běžně kolem nich a oni se o nich chtěli něco dozvědět, pochopit jejich zákonitosti. Informací však bylo v této době stále ještě poskrovnu, proto byli čtenáři vděční prakticky za každou snahu zprostředkovat jim nové poznatky. Navíc se ocitáme v desetiletích obrovského průmyslového a vědeckého rozvoje, kdy lidé skutečně upírali mnoho sil, aby pochopili a vědecky vysvětlili a zdůvodnili maximum těchto jevů. Nelze jim ovšem upřít příliš malou skeptičnost vůči poskytovaným faktům, která byla zapříčiněna právě minimální možností je konfrontovat a posoudit tak míru pravdivosti autorových myšlenek.

Primárním čtenářem chebských novin byl rozhodně muž. Muž do určité míry povýšený, v hlouby duše příliš nesouhlasící s ženskou emancipací, ale vědom si toho, že mu doba nedává příliš na vybranou, konzervativní a nezřídka ješitný. Zajímá se o rádoby vědecké teorie, které by jeho samotného nenapadly a které si rád nechává vysvětlit. Rád přemýšlí, rád se baví, nebrání se hře s fakty, rád získává podněty k vlastnímu zamyšlení. Má zájem o nadpřirozeno a záhady. Je však silně ovlivněn veřejným míněním, které do značné míry předurčovalo chování tehdejších obyvatel. S postupem doby se však stává o poznání tolerantnějším.

Tito doboví čtenář věřili v dobro a zlo a věřili lidovým příběhům. To byl patrně pozůstatek dřívějších dob, ale s postupem času se tato víra velmi zmenšovala. Přesto však odsuzovali prohřešky proti víře, která byla jedním z předpokladů slušného a spořádaného života.

Velmi se také zajímali o historii svého města i jeho okolí. Nejraději ze všeho však z minulosti připomínali výsadní postavení nezávislého Chebu a byli na své předky nadmíru hrdí. Neradi si však opakovali jiné než slavné momenty a méně obdivuhodné okamžiky historie si jaksi nepřipouštěli. Ve svých názorech byli ve valné většině případů velmi neobjektivní, přestože si zakládali na tom, aby jejich články působily věrohodně.

Autory fejetonů se nechávali ovlivnit jen tehdy, když toto ovlivnění nebylo příliš očividné a ponechávalo prostor zdání, že jde o jejich vlastní závěr.

Chebští měšťané byli němečtí Češi a nelíbila se jim neutěšená situace ve vztazích českého a německého obyvatelstva monarchie. Byli však přesvědčeni, že se s Čechy vlastně ani není možné rozumně domluvit a v klidu žít vedle sebe.

Zpočátku byli čtenáři těchto novin pouze měšťané z vyšších vrstev, později se však již základna čtenářů značně rozrostla. Většinou však stále byli ze střední či vyšší vrstvy městské společnosti. Zajímali se o umění a rádi si četli o životě v uměleckých kruzích, neboť je sice považovali za výstřední, přesto však na úrovni. Snad ze všeho nejraději měli humoristické příběhy se šťastným koncem.

Je potřeba si také uvědomit, že s odstupem dnešní doby mají fejetony jednu podstatnou vypovídající hodnotu navíc oproti době, v níž byly uveřejňovány. Přinášejí informace o mentalitě tehdejších obyvatel: ukazují, která témata byla zajímavá, která byla společenskými normami přijatelná a jak se právě tyto normy během desetiletí značně proměnily. Na vývoji fejetonů můžeme tedy zřetelně vidět i vývoj chebské měšťanské společnosti.

Po konzultaci s Mgr. Alexejem Kokorevem lze na základě literární analýzy a jazykového

rozboru dojít v těchto oblastech k následujícím poznatkům:[77]

Z jazykového hlediska lze označit jazyk novinových článků jako květnatý. Autoři nezřídka pomocí vhodně volených citově zabarvených slov či frází vyjadřují své sympatie či antipatie k osobám, které v daném příběhu vystupují, k myšlenkám, které v textech prezentují. Občas, zvláště pokud se jedná o vysloveně lokální tématiku, bývají také použity bavorské dialekty, které ale tehdejšímu čtenáři na Chebsku byly naprosto srozumitelné. Celkově lze říci, že čtenář těchto textů musel být intelektuálně na vysoké úrovni, aby dokázal sledovat myšlenky autora po celou délku textu, který by dnešnímu čtenáři jistě připadal příliš dlouhý a nezáživný. Řečeno moderní terminologií: „cílovou skupinou“ byla vzdělaná vrstva obyvatel, která historicky dáno neměla jiný zdroj informací než noviny.

Co se stylu psaní týče, většina fejetonů z této doby by byla dnes mimo zájmy čtenáře a tudíž nepoužitelná. Mentalita tehdejších lidí byla nesrovnatelná se současnými; na jedné straně se např. milostná tématika vůbec neobjevovala, později výjimečně, ale i tak s patrným odstupem, kdežto články o dnes „tabuizovaných“ tématech jako o voze s hnojem, jatkách a pohřebnictví byly naprosto v pořádku a vhodné pro uveřejnění na stránkách novin. Některé fejetony jsou napsány tak neutrálně (a leckdy bohužel i nudně), že je těžko je zařadit do určité doby, daly by se zkrátka se stejným efektem uveřejnit o dejme tomu padesát let dříve i později, což je v přímém rozporu s fejetonem jako článkem na aktuální téma. Slovo "aktuální" mělo před více než sto lety jiný rozměr. Většina humoristických příběhů jsou v podstatě „jen“ rozmělněné anekdoty, které bohužel často právě oním rozmělněním ztrácí pointu.

77. Mgr. Alexej Kokorev je pedagogem na chebském gymnázium s aprobací český jazyk-německý jazyk. Aktivně se zabývá chebskou historií, konkrétně zaniklými příhraničními vesnicemi na Chebsku. Dále se věnuje dlouhodobému vzdělávacímu projektu „Tady jsme doma“. Se skupinou studentů „Club Sušenky“ se aktivně zapojuje do projektu „Krajina za školou“ a ve spolupráci s německým gymnáziem z Marktredwitz získal grant z programu Interreg IIIA právě na výzkum zničeného česko-německého pohraničí.

Kapitola 4

Reklamy

Reklamy patřily k chebským novinám neodmyslitelně již v roce 1865. Ačkoli zpráv bylo uveřejňováno poskrovnu, noviny obsahovaly značné množství reklam. Z celkového počtu čtyř stran zabíraly jednu a půl až dvě celé strany. Inzerovaly se především stravovací zařízení, prodeje bytů či chystající se městské bály a karnevaly. Inzerce řemeslníků, kterou bychom pravděpodobně předpokládali, najdeme jen málo. Jednalo se především o dnes již neobvyklá povolání jako rukavičkář, bandážista či kartáčník. Někdy se také objevují nabídky zaměstnání, většinou směřované do oblasti tovární výroby. Mezi zajímavé a netradiční reklamy z tohoto ročníku můžeme uvést například prodej poníka. Grafická stránka není nijak pestrá, až na několik výjimek, se většinou jedná o běžné písmo pouze se zvýrazněným slovem předmětu reklamy. Neobjevují se žádné obrázky, které by pomohly upoutat čtenářovu pozornost, v několika málo případech můžeme nalézt výrazněji propracovaný rámeček, v němž je reklama umístěna. Snad kvůli nedostatku či špatné skladbě ostatních reklam jsou některé reklamy otočeny o devadesát stupňů, je však možné, že se tomu tak dělo záměrně právě kvůli upoutání čtenářovy pozornosti.

V roce 1875 se reklamy rozšířily již na dvě celé strany. Na první pohled jsou výraznější, poutavější a různoroději zpracované. Nadpisy jsou mnohem delší, často v rozsahu několika slov. Místo pouhých řemeslníků se již objevují reklamy na továrny, kupříkladu na výrobu skla. Nejopakovanější témata se již nedají obecně nalézt, setkáváme se s reklamami na aromatické esence, ústní vodu, bylinky či uhlí. Výrazněji častější jsou stále poutače na různé restauranty, kavárny a nově i lázeňské pobyty. S obrázky se stále nesetkáváme, nápaditější rámování je však již velmi časté a na jediné stránce jej nalezme i několikrát. Populárním se stalo schéma velkého rámečku uvnitř s nápadně malým písmem a textem inzerce, který zaujímá jen nepatrnou centrální část. V tomto ročníku jsou již reklamy otáčeny nejen částečně a ale rovnou vzhůru nohama. Téměř v každém čísle nalezneme reklamu, která zabírá přibližně celou jednu třetinu strany, přestože obsahuje jen několik málo slov napsaných obrovským písmem.

O deset let později bylo reklamám vyhrazeno již čtyři a více stran. Jednotlivé reklamy se zmenšují; pravděpodobně proto, aby bylo možné uveřejnit jich větší počet a samozřejmě za to utržit více peněz. Můžeme zde najít již první ojedinělé pokusy zapojit do reklamy jednoduchou kresbu či obrázek. Nadpisy opět obsahují jen jedno či dvě slova, ale samotný vysvětlující text se výrazně prodloužil. Velmi často se vyskytují nabídky bytů či pokojů, dále pak inzerce lékařů různého zaměření a poměrně často byly otištěny reklamy na různé preparáty a léky na slabé či nemocné nervy. Grafické zpracování reklam je pestré, ale ničím oproti roku

1875 překvapivé či objevné. U nemalého množství reklam se zřejmě vytrácí původní smysl, kdy se předpokládaly tři hlavní vlastnosti a to stručnost, výstižnost a poutavost, a jejich text je rozepisován až do rozměrů kratšího článku. Novinkou je domluva mezi několika inzerenty, kteří vydají společnou reklamu rovnou na několik firem v jednom rámečku. Začínají se objevovat i první velmi krátké reklamní slogany.

Ročník 1895 se rozsahem reklam, co se počtu stránek týče, od předchozího desetiletí nijak výrazněji neliší. Ovšem v uspořádání těchto stran je drobný rozdíl. Několik stran je hustě poseto drobnými inzercemi, na první pohled nepříliš poutavého zpracování. Zbývající strany jsou výrazněji přehlednější, obsahují jen několik velmi výrazných a velkých reklam s minimem doprovodného textu. Obsahově jsou opět velmi různorodé, jako příklady nejzajímavějších můžeme uvést: prodej náramků, nabídku pomocných prací v domácnosti, knihkupectví či léčbu padání vlasů. Téměř v každém výtisku je věnován dlouhý sloupec stručným upoutávkám na různé taneční zábavy a slavnosti spojené právě s tancem. V tomto roce se tedy začíná reklamní část o poznání výrazněji prolínat s nabídkou kulturních akcí. V grafickém ztvárnění ani tentokrát nemůžeme čekat výraznější změnu, snad jen lze považovat za jistou novinku použití perspektivy při kreslení rámečku, čímž jakoby vystupuje plastičtěji z plochy stránky. Jen pro zajímavost můžeme uvést, že snad v každém čísle je uvedena minimálně jedna reklama na čokoládu, která by se s jistou dávkou humoru dala nazvat stálicí na chebském reklamním nebi. Stále se zvětšuje počet větších reklam, což napomáhá celkové rozmanitosti, neboť při tak velké ploše se inzerenti velmi snaží zpracovat reklamu co možná nejefektivněji.

Poslední sledovaný ročník se již hlásí do moderního 20.století. Počet reklamou zaplněných stránek se ustálil na třech až čtyřech. Značně se zlepšila grafická úroveň, objevují se nové nápady. Například kulatý rámeček zní sice jako velmi prostý nápad, až doposud ho však nikdo nevyužil a nezbývá než zkonstatovat, že na první pohled je velmi efektivní a pozornost skutečně upoutá snáze. Velmi často bývají použity obrázky, rámečky jsou propracované a každý se snaží o originalitu. Prakticky celá strana je věnována nabídce bytů či ubytování, ty však již pomalu ztrácí v minulých desetiletích běžný styl reklamy a pomalu se standardizují na nepříliš nápadném vzezření řadové inzerce. Stále se udržuje sloupek drobných reklam upozorňujících na různé společenské akce, jen ono dříve nezbytné zdůrazňování tance bylo poněkud vypuštěno. Obsahově zde nalezneme snad vše, co jen lze inzerovat, pro příklad: nábytek, slunečníky, cibulové bonbóny, výroba pián či kočárků. Velmi časté jsou nabídky práce, nezřídka zabírají až polovinu jedné strany.

Kapitola 5

Závěr

Dobové noviny z druhé poloviny 19.století se bezpochyby osvědčily jako velice kvalitní a zajímavý pramen. Každá z jeho částí má svou specifickou vypovídající hodnotu v rámci sestavování odrazu života tehdejšího chebského měšťana. Z Politického rozhledu jsme se dozvěděli nejvíce informací o vývoji národnostního konfliktu mezi českým a německým obyvatelstvem pohledu dominantního německého měšťanstva, z fejetonů o povaze, zvědavosti a zájmech obyvatel, z reklam pak o obchodech, řemeslech, možnostech bydlení, práce a zábavy ve městě.

Na všech třech částech je vidět velmi velký vývoj během sledovaných desetiletí. Je patrný značný posun v myšlení městských obyvatel. Zvětšila se tolerance v rámci společenských vrstev a vůči individualitám, na druhou stranu se však obyvatelstvo během této doby silně národně vymezilo. Změnila se i čtenářská základna, která se z několika vysoce postavených vzdělaných lidí rozšířila takřka mezi veškerou městskou střední třídu; posunula se tedy od městských a vzdělanostních elit i k drobným obchodníkům a řemeslníkům.

Po prostudování komentářů autorů k politickým událostem v rámci habsburské monarchie i zahraničí můžeme dojít k následujícím závěrům. Chebský měšťan si během čtyř desetiletí naší sondy výrazně rozšířil obzory, ať už v oblasti politiky či všeobecného přehledu o světovém dění. Jeho myšlení se změnilo z muže téměř bez názoru na muže s rozsáhlou schopností chápat podrobné politické informace a s velmi vyhraněným konkrétním názorem na polickou situaci a díky době i národnostní konflikt.

Oproti politickým zprávám jsou fejetony obsahově velmi pestré a lze je považovat za pozoruhodný zdroj informací o povaze a politických názorech autorů a potažmo také čtenářů. Postupem času můžeme sledovat, jak se zmenšoval počet tabuizovaných či společensky nevhodných témat. Jak se změnil životní prostor lidí z několika zdí domu a hranic města s minimem možností získat informace na celou zemi i země zahraniční s přehršlí všemožných poznatků, tak se uvolnily hranice myšlení. Ze stydlivého, upjatého a povýšeného čtenáře se stal čtenář veselý, zvídavý, přemýšlející a vlídný.

Na závěr uvedené reklamy vypovídají stejně tak o chebských obyvatelích jako o jejich městě. Jsou dokladem rozvoje města i živnosti, důkazem pulsující života obyvatel.

Život v městské komunitě se transformuje do života uprostřed národa, čímž se mění stavovsky uzavřená společnost na demokratizující se společnost občanskou.

Kapitola 6

Prameny a literatura

Prameny

[1] *S O A Plzeň, SOkA Cheb: Fond S122, Egerer Anzeiger, 1865, 1875, 1885, 1895, 1905..*

Elektronické zdroje

[1] *http://de.wikipedia.org/wiki/Hermann_Hallwich. Stav ke dni 12.5.2007.*

[2] *http://www.mestocheb.cz. Stav ke dni 17.5.2007.*

[3] *http://www.montanya.org/terezin/. Stav ke dni 1.7.2007.*

[4] *http://www.muzeumcheb.cz. Stav ke dni 3.7.2007.*

[5] *http://www.libri.cz/databaze/dejiny/text/t80.html. Stav ke dni 5.7.2007.*

[6] *http://www.kostalov.cz/data/download/ostatni/SN_cerven_2007.pdf. Stav ke dni 12.7.2007.*

[7] *http://home.arcor.de/friederike.purkl/Kneipbach.htm. Stav ke dni 27.7.2007.*

[8] *http://www.hamelika.cz/POVESTI/POVESTIKYNZ/POVESTIKYNZ.htm. Stav ke dni 27.7.2007.*

[9] *http://www.turistika.cz/lok/lokality_detail.php?cl=12014. Stav ke dni 1.8.2007.*

Literatura

[1] Bělina, P. a kol.: *Dějiny zemí Koruny české 2. Od nástupu osvícenství po naši dobu.*, Praha, 1992.

[2] Boháč, J. a Salamanczuk, R.: *Zmizelé Chebsko - Das verschwundene Egerland*, Cheb, 2007.

[3] Čapka, F.: *Dějiny zemí koruny české v datech*, Praha, 1998.

[4] Černý, Z.: *Cheb v době secese (1898-1914)*, Cheb, 2006.

[5] Efmertová, M.: *České země v letech 1848-1918*, Praha, 1998.

[6] Fasora, L. a Hanuš, J. a Malíř, J.: *Člověk na Moravě v 19.století*, Brno, 2004.

[7] Chmelíková, J.: *Maestro Rudolf Serkin. Katalog ke 100. výročí narození významného světového klavíristy, chebského rodáka Rudolfa Serkina, Krajské muzeum Cheb ve spolupráci se Státním okresním archivem v Chebu*, Cheb, 2003.

[8] Kořalka, J.: *Češi v habsburské říši 1815-1914*, Praha, 1996.

[9] Křen, J.: *Konfliktní společenství: Češi a Němci 1780-1918*, Praha, 1900.

[10] Schreiner, L.: *Heimetkreis Eger*, Egerer Landtag in Amberg, 1997[3].

[11] Schreiner, L.: *Kunst in Eger*, Mnichov - Vídeň, 1992.

[12] Taylor, A.J.P., O.: *Poslední století habsburské monarchie*, Brno, 2002.

[13] Urban, O.: *Česká společnost 1848-1918*, Praha, 1982.

Příloha

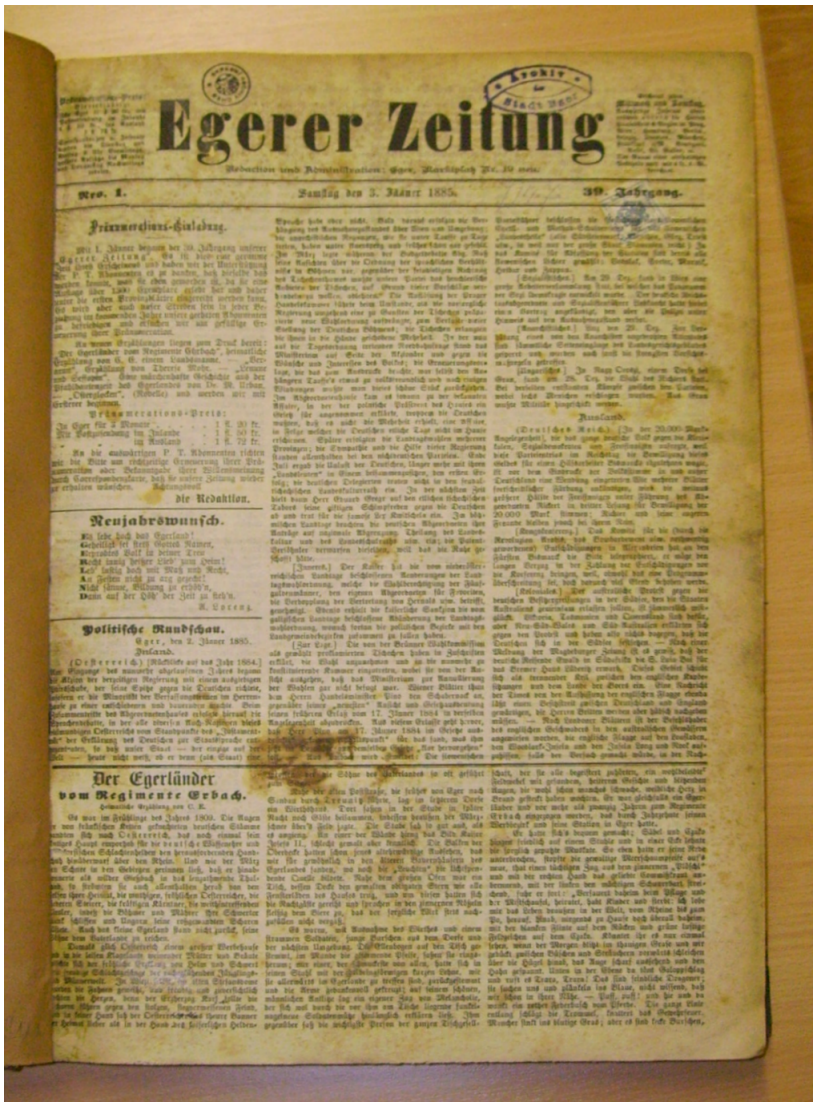

Egerer Zeitung

Nro. 1. Samstag den 3. Jänner 1885. 39. Jahrgang.

Pränumerations-Einladung.

Neujahrswunsch.

Politische Rundschau.

Der Egerländer vom Regimente Erbach.

Obrázek 1: Ukázka titulní strany Egerer Zeitung z roku 1885

(a)

(b)

Obrázek 2: (a) Znak města Chebu (b) Městská pečeť

Obrázek 3: Rudolf Serkin

Obrázek 4: Dobová pohlednice části ulice 26.dubna s evangelickým kostelem

Obrázek 5: Současná fotografie části ulice 26.dubna s evangelickým kostelem

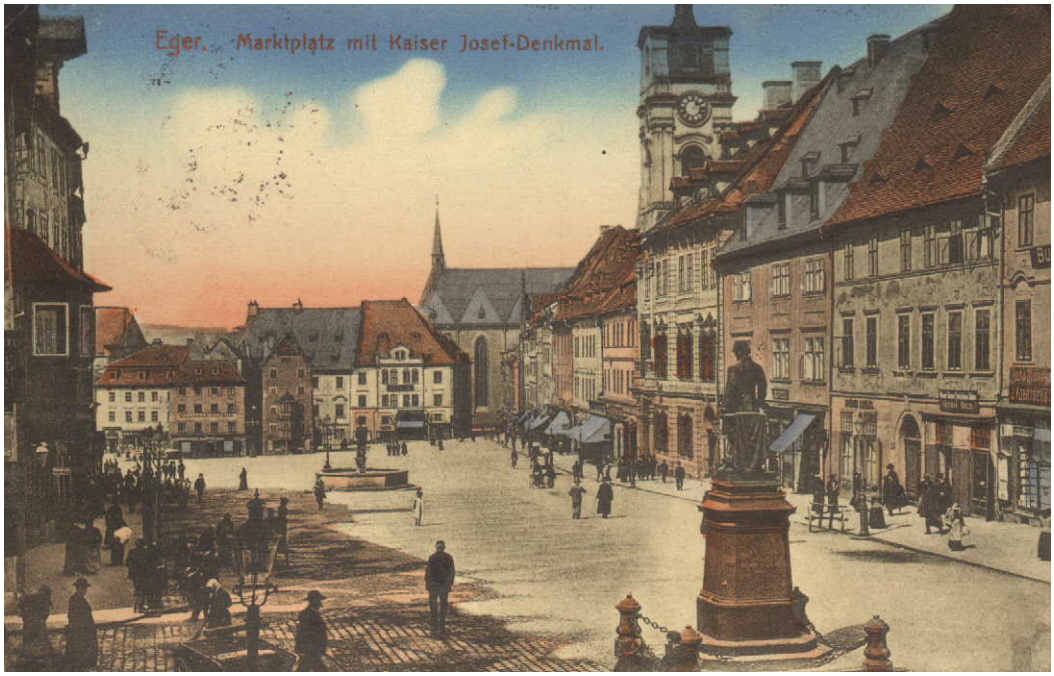

Obrázek 6: Dobová pohlednice chebského náměstí

Obrázek 7: Současná fotografie chebského náměstí

Obrázek 8: Poutní místo Maria Kneipelbach v roce 1932

Obrázek 9: Současná podoba poutního místa Maria Kneipelbach

Ein Ponny 119

zum Fahren wird zu kaufen gesucht. Das Nähere bei der Redaction d. Bl.

(a)

Ball-Anzeige.

An den drei letzten Faschingstagen d. i. den 26., 27. und 28. Februar d. J. werden im hies. bürgerl. Schießhause die alljährigen Bälle abgehalten. Entrée mit oder ohne Maske am 1. und 2. Tage per Person 60 kr., am 3. Tage blos 30 kr.

Eger den 22. Februar 1865.

114 Der Vorstand des Schützenkorps.

Die Localitäten sind mit Gas beleuchtet.

(b)

Obrázek 10: Příklady reklam z roku 1865

Kohlen.

Unterzeichneter erlaubt sich auf seine nachstehend verzeichneten Kohlensorten, welche wegen ihres billigen Preises und anerkannt vorzüglichen Qualität zur Zimmer- und Küchenfeuerung in jeder Beziehung besondere Beachtung verdienen aufmerksam zu machen, und notirt wie folgt:

Beste Salon-Gaskohle (Pechkohle) franco Haus per Zentner 46 kr.

Beste Salon-Gaskohle mit Spiegelkohle gemischt pr. Ztr. 38 kr.

Spiegel-Grobkohle (sehr gut zur Zimmerheitzung) per Ztr. 30 kr.

Spiegel-Würfelkohle pr. Ztr. 25 kr.

Abnahme nicht unter 25 Ztr.

Wagenladungen werden ab Bahnhof zu Werks-Notirungen und kleine Posten von 1/4 Ztr. angefangen, sowie Proben vom Lager ab Gabriel'sches Haus, Steingasse, abgegeben und auf Verlangen ins Haus gestellt.

Hochachtungsvoll

M. Irrgang.

(a)

Garteneröffnung.

Sonntag den 2. Mai 1875

Eröffnung

des Gartens im „Hotel Kronprinz Rudolf",

wozu höflichst einladet

Karl Rehn.

(b)

Obrázek 11: Příklady reklam z roku 1875

(a)

(b)

Obrázek 12: Příklady reklam z roku 1885

(a)

(b)

Obrázek 13: Příklady reklam z roku 1895

(a)

(b)

Obrázek 14: Příklady reklam z roku 1905